

Susanne Tullila

Alle 3-vuotiaan lapsen kiintymyssuhteiden tutkiminen päiväkodin lapsiryhmässä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Päivämäärä 28.10 2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Susanne Tullila Alle 3- vuotiaan lapsen kiintymyssuhteiden tukeminen päiväkodin lapsiryhmässä 35 sivua + 2 liitettä Syksy 2013
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaaja(t)	Lehtori Anna- Riitta Mäkitalo Lehtori Aini Ronkainen
<p>Opinnäytetyöni tarkoitus on tarkastella käytäntöjä, jotka tukevat ja haastavat alle 3- vuotiaan lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodin arjessa. Tutkimuskysymykseni on: Mitkä päiväkodin käytännöt tukevat ja mitkä puolestaan haastavat lapsen ensi- ja toisijaisten kiintymyssuhteiden muodostumista.</p> <p>Opinnäytetyöni on muodoltaan laadullinen tutkielma ja aineiston kerääminen toteutettiin vertaisteehaastattelumenetelmällä, työparihaastatteluina. Haastatteluihin osallistui kuusi alle 3-vuotiaiden lapsiryhmässä työskentelevää Helsingin kaupungin varhaiskasvattajaa, kahdesta eri päiväkodista Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemottelua.</p> <p>Kasvattajat kokivat pehmeän laskun päivähoidon aloituksessa helpottavan lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista. Muita lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista tukevia käytäntöjä päiväkodin arjessa olivat kasvattajien mukaan omahoitajuus, pieni ryhmäkoko sekä kasvatuskumppanuus. Kiintymyssuhteiden muodostumista haastaviksi käytännöiksi kasvattajat nimesivät lasten pitkät hoitopäivät, lainsäädännön, joka mahdollistaa yli 4 lasta hoitajaa kohden sekä ryhmän sisäiset henkilövaihdokset. Kasvattajien kuvauksen perusteella päiväkodin arjen koettiin sisältävän enemmän lapsen kiintymyssuhteita tukevia kun haastavia tekijöitä.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että kasvattajat ymmärtävät kiintymyssuhteiden tukemisen merkityksen lapsen kehityksen kannalta ja pitävät sen huomioimisista merkittävänä asiana lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa. Kasvattajat kokivat kuitenkin päiväkodin arjen sisältävän sellaisia kiintymyssuhteiden muodostumista haastavia tekijöitä, joihin he eivät kykene vaikuttamaan, kuten lasten hoitopäivien pituus, suuret lapsiryhmät salliva lainsäädäntö sekä henkilövaihdokset lapsiryhmässä.</p>	
Avainsanat	Kiintymyssuhde, päivähoito

Author(s) Title	Susanne Tullila How to Strengthen the Attachment Relationships of a Child Under 3 in Day Care
Number of Pages Date	35 pages + 2 appendices Autumn 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Name of the specialisation option
Instructor(s)	Anna- Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer Aini Ronkainen, Senior Lecturer
<p>The purpose of this study was to examine the practices that challenged and strengthened the forming of attachment relationships of a child under three in day care. My study question was which practices in day care challenged and which practices supported the forming of attachment relationships of a child under 3 years old.</p> <p>The study was qualitative. The data for this study was collected by interviewing six caregivers in two day care centers of the City of Helsinki. The interviews were carried out in pairs and they were theme interviews. The data was analysed thematically</p> <p>The caregivers saw that slow start of day care made it easier for a child to form secondary attachment relationships. Other practices that strengthened the forming of attachment relationships in day care were keyworking with a child, pedagogical partnership among the employees and parents and small group size. According to caregivers children's long days in day care, the legislation that allows more than four children per caregiver and changes in the child group challenged the forming of attachment relationships.</p> <p>The results indicated that caregivers were well aware of the significance that attachment relationships have to a child's development and they took it into account when making action plans. However the caregivers felt that there were several practices that harmed children's attachment relationships that they could not affect, such as children's long days in day care, the legislation that allows more than four children per caregiver and changes in the child group</p>	
Keywords	attachment relationship, day care

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lapsen kiintymyssuhteen muodostuminen	4
2.1	Kiintymyssuhdetyylit	5
2.2	Turvallisesti kiintyneet lapset	6
2.3	Turvattomasti kiintyneet - välttelevästi kiintyneet lapset	6
2.4	Turvattomasti kiintyneet - ristiriitaiset ja vastahankaiset lapset	7
2.5	Kiintymyssuhdeteorian kritiikki	8
3	Alle 3-vuotiaiden sosiaalisen kehityksen tukemisesta	9
4	Päivähoidon aloitus	12
4.1	Päivähoitoon tutustuminen	13
4.2	Omahoitajuus	14
4.3	Pienryhmätoiminta	15
4.4	Hoitopäivien pituus	16
5	Tutkimusasetelma	18
5.1	Tutkimuskysymys	18
5.2	Aineistonhankinta	18
5.3	Aineiston analyysi	20
6	Tulokset	22
6.1	Kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa tukevat käytännöt	22
6.1.1	Päivähoidon aloitus	22
6.1.2	Omahoitajuus	23
6.1.3	Ryhmäkoko	24
6.1.4	Kasvatuskumppanuus	25
6.2	Lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa haastavat käytännöt	25
6.2.1	Pitkät hoitopäivät	25
6.2.2	Suhdelukusääntö	26
6.2.3	Ryhmän sisäinen vaihtuvuus	26
7	Johtopäätökset	28
8	Pohdinta	31

Liitteet

Liite 1. Haastattelulomake

Liite 2. Haastateltavalle tiedoksi

1 Johdanto

Opinnäytetyöni käsittelee alle 3-vuotiaiden lasten päivähoitoa päiväkodin lapsiryhmässä. Opinnäytetyöni on muodoltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkielma. Aineisto kerättiin vertaishaastattelumenetelmällä kahdessa helsinkiläisessä päiväkodissa. Haastatteluun osallistui yhteistyöpäiväkotien alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatuksesta vastaava henkilökunta, yhteensä kuusi kasvattajaa. Haastattelukysymykset perustuvat teemoihin, jotka käsittelevät lapsen ja vanhemman sekä lapsen ja kasvattajan välisiä kiintymyssuhteita, sekä niiden tukemista päiväkodin arjessa sekä lapsen aloittaessa päivähoiton. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria.

Laissa lasten päivähoidosta tunnustetaan varhaisten kiintymyssuhteiden merkitys lapsen kehitykselle. Laki määrittelee jatkuvien turvallisten ja lämpimien ihmissuhteiden turvaamisen yhdeksi päivähoiton keskeisimmistä tehtävistä. (Laki lasten päivähoidosta 1973). Sama päämäärä on kirjattu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005).

Pienten lasten vanhempia ja erityisesti äitejä kannustetaan työelämän ja päättäjien taholta palaamaan työelämäänsä entistä lyhyempien hoitovapaiden jälkeen, jolloin päivähoiton kentällä joudutaan vastaamaan alati kasvavaan kysyntään alle 3-vuotiaiden lasten hoitopaikoista. Keskustelun taustalla on muun muassa pääministeri Jyrki Kataisen vuonna 2012 Ruotsin valtiovierailullaan antama lausunto koskien äitien pitkiä poissaoloja työelämästä. Katainen on huolissaan, että pitkään työelämästä poissaolevat äidit syrjäytyvät työmarkkinoilta sekä naisten pitkien poissaolojen vaikutuksesta Suomen talouskasvuun. Katainen rohkaiseekin äitejä palaamaan työelämäänsä aiempaa nopeammin ja aikoo selvittää onko nykyisillä perhe-etuuksilla vaikutusta naistentyöllisyysasteeseen. (Kauhanen 2012.)

Alle 3-vuotiaiden kokopäiväisen päivähoiton kysynnän lisääntyminen on selvästi nähtävissä myös päivähoitoa koskevista tilastoista. Vuonna 2005 koko maassa oli yhteensä 19337 kokopäivähoidossa olevaa 1-2-vuotiasta lasta ja vuonna 2011 vastaava luku oli 29487. Kokopäivähoidossa olevien 1-2-vuotiaiden lasten määrä on siis lisääntynyt 52,5 % kuuden vuoden aikana. (SOTKANet 2013.)

Alle 3-vuotiaiden lasten kasvava kodinulkopuolisen hoidon tarve tuo varhaiskasvatukseen omat lisähaasteensa, kuten lisätyövoiman tarpeen, sillä jokaista neljää 1—3-vuotiasta taaperoa kohden tarvitaan yksi aikuinen. (Päivähoitoasetus 1973: 6 §). Lisätyövoiman hankkimista suurempi haaste tulee kuitenkin olemaan pienten lasten keskeisessä vaiheessa oleva kiintymyssuhteiden muodostumisen tukeminen hoitopäivän aikana. Voitaisiinkohan pienten lasten tunne-elämän kehityksen varhaiseen tukemiseen suunnatuilla lisäresursseilla kasvattaa yleistä hyvinvointia suomalaisessa yhteiskunnassa? Minua itseäni aihe kiinnostaa, koska pian valmistuvana sosionomina (AMK), jolla on kelpoisuus lastentarhanopettajan tehtäviin, tulen todennäköisimmin työllistymään pienten lasten ryhmään, jossa edellä mainitut asiat ovat työn kannalta keskeisiä.

Toivon opinnäytetyöni tuovan lisämateriaalia yhteistyöpäiväkodeissani käytävään keskusteluun esimerkiksi siitä, mikä on lapsen kannalta sopivin ikä aloittaa päivähoito päiväkodin lapsiryhmässä ja kuinka alle 3-vuotiaiden lasten kiintymyssuhteiden kehitystä voitaisiin tukea päiväkodissa parhaalla mahdollisella tavalla. Kuulen myös kiinnostuneena varhaiskasvatusalan ammattilaisten kommentit sopivasta ryhmäkoosta alle 3-vuotiaiden päivähoitoryhmässä. Uskon, että haastatteluissa esiin tulevat parannusehdotukset ovat siirrettävissä käytännön varhaiskasvatustyöhön, jolloin opinnäytetyöstäni hyötyvät päiväkodin työntekijät, lasten vanhemmat ja tietenkin kaikkein tärkeimpänä alle 3-vuotiaat lapset itse. Opinnäytetyössäni pyrin vastaamaan seuraavaan kysymyseen: Mitkä päiväkodin käytännöt tukevat ja mitkä puolestaan haastavat lapsen ensi- ja toissijaisten kiintymyssuhteiden muodostumista.

Opinnäytetyöni tavoite on kartoittaa käytännön keinoja, joilla päiväkodin kasvattajat tukevat lapsen ensi- ja toissijaisia kiintymyssuhteita sekä niitä käytäntöjä päiväkodin arjessa, jotka tekevät kiintymyssuhteiden tukemisesta haastavaa. Varhaiskasvatuksen laadusta käytävä keskustelu on erityisen tärkeää juuri nyt, kun uusi varhaiskasvatuslaki on valmisteilla. Varhaiskasvatuslain uudistamisessa on kysymys varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelun, hallinnon ja ohjauksen siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön 1.1.2013 alkaen. Tammiukuussa tapahtuneen siirron jälkeen päivähoito ei enää ole sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Poikkeuksena edelliseen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät säilyvät kuitenkin ennallaan. Hallinnonalan siirto ei ota kantaa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuihin laissa säänneltyihin lasten päivähoitoon vaihtoehtona myönnettäviin taloudellisiin

tukiin. Edellä mainittuja etuuksia koskeva lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus kuuluvat edelleen sosiaali- ja terveysministeriölle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän, joka valmistelee varhaiskasvatusta koskevat säädökset sekä arvioi lainsäädännön uudistamisen yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset. Esityksen uudesta varhaiskasvatuslaista on tarkoitus valmistua kevääseen 2014 mennessä, jolloin se luovutetaan eduskunnan päätettäväksi. (Lahtinen 2013.)

2 Lapsen kiintymyssuhteen muodostuminen

Opinnäytetyöni keskeisiä käsitteitä ovat ensi- ja toissijainen kiintymyssuhde sekä kiintymyssuhdeteoria. Opinnäytetyöni teoreettinen lähtökohta on englantilaisen psykiatrin John Bowlbyn luoma kiintymyssuhdeteoria. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii mahdollisimman tarkasti kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta yksilön myöhempään kehitykseen päiväkodin ja koulun ensimmäisistä kaverisuhteista aikuisuuden parisuhteeseen ja vanhemmuuteen saakka. Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan selvittää, minkälaisissa olosuhteissa ja millä tavoin ihmiset hakevat läheisyyttä ja turvaa toisistaan sekä kuinka he reagoivat todellisiin ja kuviteltuihin vaaratilanteisiin. Kiintymyssuhdeteorian ja sen lukuisten sovellusten avulla voidaan tutkia, kuinka merkityksellinen rooli varhaisilla kokemuksilla on yksilön myöhemmän elämässä selviytymisen kannalta ja kuinka paljon varhaiset kokemukset vaikuttavat mahdolliseen psyyken järkkymiseen. (Sinkkonen—Kalland 2001: 7-8.)

Kiintymyssuhdeteorian keskeisintä antia on lapsen tarpeiden tunnustaminen sekä kunnioittaminen. Bowlby korosti teoriassaan pysyvien ihmissuhteiden merkitystä pienelle lapselle ja että katkokset niissä voivat muodostua riskitekijäksi vauvan kehityksen kannalta. Bowlby kehitti myös säännön, jonka mukaan lapsi voi olla erossa äidistään vain yhtä monta päivää kuin hänellä on elinvuosia. Bowlbyn voimakas kannanotto on herättänyt runsaasti vastusta ja ahdistuneita kysymyksiä muun muassa päivähoidon mahdollisista vahingollisista vaikutuksista. (Sinkkonen—Kalland 2001:8.)

Bowlbyn mukaan tapa, jolla lapsi kiinnittyy häntä hoitavaan henkilöön, on riippuvainen hänen mahdollisuudestaan käyttää primaarihoitajaansa (yleensä äiti) turvallisuutta tuovana perustana tutkiessaan ympäristöään. Onko lapsella hätääntyessään mahdollisuus hakea lohtua primaarihoitajaltaan, hakeutua tämän luokse tuntemattomassa tilanteessa ja hakea tältä turvaa vaaratilanteessa? Bowlby kuvaa varhaisten kokemusten pohjalta muodostuvaa kiintymyssuhdetta sisäiseksi säätelyjärjestelmäksi, johon nojautuen lapsi ylläpitää riittävää kokemusta toisen tarvittavasta läheisyydestä uhkana kokemassaan tilanteessa ja jonka avulla pieni lapsi arvioi informaatiota esimerkiksi primaarihoitajan sijainnista suhteessa tavoitteeseen. Alkuun tavoite määrittyy konkreettisena etäisyytenä primaarihoitajasta ja myöhemmin sisäisesti koettuna turvallisuuden tunteena. Suorittamansa sisäisen arvioinnin tuloksena lapsi joko jatkaa ympäristöönsä suuntautuvaa tutkimista tai keskittyy hoivasuhteensa varmistamiseen. (Sinkkonen—Kalland 2001: 22.) Bowlby (1991: 304–308) tarkentaa kuitenkin, että lapsi alkaa jo varhaisessa vai-

heessa muodostaa ensisijaisen kiintymyssuhteensa rinnalle toissijaisia eli sekundaarisia kiintymyssuhteita. Bowlbyn mukaan olisi verrattain poikkeavaa, jos puolitoistavuotiaalla lapsella olisi vain yksi kiintymyskohde. Bowlby korostaa, että vaikka lapsi on kykenevä muodostamaan useampia kiintymyssuhteita, on ensisijaisen kiintymyssuhteen muodostaminen yhteen pysyvään henkilöön välttämätöntä lapsen toimeen tulemisen näkökulmasta. Ensisijainen kiintymyssuhde toimii alustana lapsen tuleville ihmissuhteille ja sen merkitys korostuu erityisesti lapsen hädän ollessa suurin, jolloin lapsi kaipaa kokemusta siitä, että joku on hänelle ylitse muiden.

2.1 Kiintymyssuhdetyylit

Ainsworthin seurantatutkimuksen mukaan primaarihoitajan sensitiivisyys eli reaktioiden nopeus, johdonmukaisuus ja sopivuus, on keskeistä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. Primaarihoitajan sensitiivisyyden keskeisestä merkityksestä luottavaisen kiintymyssuhteen kehitykselle on muodostunut kiintymyssuhdetutkimuksen kivijalka. (Hautamäki 2001: 37-38.)

Myöhemmin Bowlbyn oppilas amerikkalainen psykologi Mary Ainsworth kehitti omiin havaintoihinsa perustuvan systeemin, jonka pohjalta voitiin luokitella varhaisia kiintymyssuhteita. (Sinkkonen—Kalland 2001:8). Kyseessä oli vierastilanne-menetelmä, jonka avulla havainnoidaan ja eritellään yksivuotiaan lapsen kykyä käyttää primaarihoitajaansa turvapesänä, samalla kun hänen stressiään lisätään vaihe vaiheelta niin, että lapsi jää tutkimushuoneeseen vieraan aikuisen seuran vaihe vaiheelta pidemmäksi ajaksi. Lapsen kiintymyssuhdetyyli määritellään niiden odotusten perusteella, joita lapsella on kiintymyksen kohteena olevan henkilön saatavilla olosta. Esimerkiksi, kuinka äiti vastaa lapsensa pyrkimykseen hakea turvaa fyysisen läheisyyden avulla. (Hautamäki 2001:35.)

Kiintymyssuhteen määrittely tapahtuu yksityiskohtaisesti havainnoitujen käyttäytymis-seurantojen perusteella: hakeutuuko lapsi primaarihoitajan läheisyyteen stressaavassa tilanteessa ja kuinka voimakkaasti hän niin tekee; vältteleekö vai vastustaako hän kontaktia; kuinka läheisyyden hakeminen ilmenee kasvonilmeiden, katsekontaktien ja liikkeiden koreografian kokonaisuudessa. Lapsen ja hänen primaarihoitajansa välinen vuorovaikutus luokitellaan vuorovaikutusdialogissa erityisesti lapsen stressin ollessa voimakkaimmillaan ilmenevien tyypillisten käyttäytymisseurantojen perusteella. (Hautamäki 2001: 35.)

Tutkimustensa perusteella Ainsworth tutkijaryhmineen kuvaa kolme erilaista kiintymyssuhdetyyppiä, joiden avulla pieni lapsi pyrkii ylläpitämään ja varmistamaan kiintymyksensä kohteena olevan henkilön saatavilla olon.

2.2 Turvallisesti kiintyneet lapset

Turvallisesti kiintyneet lapset ovat oppineet luottamaan, että heidän primaarihoitajansa on jatkuvasti saatavilla. Ensimmäisen elinvuotensa aikana turvallisesti kiintyneet lapset ovat oppineet käyttämään primaarihoitajaansa turvapesänään ja toimivat sen mukaisesti myös vierastilanteessa. Turvallisesti kiintyneiden lasten tunneviestintä on selkeää ja suoraa ja he odottavat, että primaarihoitaja vastaa heidän kulloiseenkin hoivan tarpeeseensa. Turvallisesti kiintyneet lapset lähestyvät primaarihoitajaansa avoimesti kaipuutaan viestien tämän palatessa tutkimushuoneeseen lyhyen poissaolon jälkeen. Vierastilanteessa he voivat primaarihoitajan paluun jälkeen, tämän saatavilla olon varmistamisen jälkeen, keskittää huomionsa jälleen ympäristön tutkimiseen. Ainsworthin havainnot primaarihoitajan ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta osoittivat, että turvallisesti kiintyneiden lasten primaarihoitajat reagoivat sensitiivisesti eli johdonmukaisesti, nopeasti ja asianmukaisesti vauvansa viesteihin. (Hautamäki 2001: 36.) Päiväkodissa turvallisesti kiintynyt lapsi muodostaa muita todennäköisemmin luottavaisen suhteen omahoitajaansa ja kommunikoi avoimesti sekä myönteisiä että kielteisiä tunteitaan häntä hoitaville aikuisille. Turvallisesti kiintynyt lapsi saattaa reagoida voimakkaasti eroon vanhemmistaan, esimerkiksi aamuisin päiväkotiin tuotaessa. Turvallisesti kiintyneen lapsen sisäistä puhetta voisi kuvata seuraavanlaisesti: ” Minä olen rakastamisen arvoinen ja hyvä. Minusta huolehditaan. Maailma on turvallinen ja hyvä paikka.” (Kanninen- Sigfrids 2012: 32.)

2.3 Turvattomasti kiintyneet - välttelevästi kiintyneet lapset

Välttelevästi kiintyneet lapset ovat oppineet pärjäämään ilman primaarihoitajan tarjoamaa turvapesää ja pyrkivät välttämään tarvitsevuutensa osoittamista ja erityisesti kielteisten tunteidensa ilmaisemista. Ainsworthin tutkijaryhmän havaintojen mukaan turvattoman kiintymyssuhteen muodostaneiden ja välttelevien lasten primaarihoitajat vastasivat johdonmukaisesti epäsensitiivisesti lapsen viesteihin tämän ensimmäisenä elinvuonna. (Hautamäki 2001:36.)

Jos lapsi on oppinut, ettei primaarihoitaja ole läsnä hänen tarvitsemallaan tavalla eikä reagoi lapsen sisäisestä häädystä kertoviin viesteihin, täytyy lapsen kehittää muita kehitystasonsa mahdollistavia keinoja tunnetilojensa säätelämiseksi. Samanaikaisesti lapsen on pyrittävä varmistamaan riittävän läheisyyden määrä primaarihoitajaansa nähden. Lapsi voi muuttaa käyttäytymistään joko kiintymyssuhdejärjestelmää vaimentaen tai sitä tehostaen. Kyseinen valinta liittyy lapsen muodostamiin työmalleihin, jotka hän on muodostanut kiintymyksen kohteena olevasta henkilöstä. Mikäli lapsi on tottunut ennakoimaan aggressiivisen ja/tai kiintymyksen osoituksia ilmentävän käytöksen johdonmukaista hylkimistä, tarjoaa kiintymyssuhdejärjestelmän vaimentaminen toimivan toissijaisen keinon, jonka avulla lapsi voi suojata itseään torjutuksi tulemiselta ja ylläpitää samalla primaarihoitajan sallima läheisyyttä. Esimerkiksi vierastilanteessa lapsen primaarihoitajaansa eron jälkeen suuntaama välttävä käyttäytyminen ilmentää, että kiintymyssuhdejärjestelmä palaa säästöliekillä. Lapsi voi suunnata huomionsa primaarihoitajasta pois päin ja välttää pidempää sylissä oloa, joka saattaisi heikentää lapsen vaivalla ylläpitämää kontrollia. Välttämiseen pyrkivät lapset ilmaisevat stressin kasvaessa vierastilanteessa vain vähäisesti kokemaansa ulospäin, vaikka stressitila on nähtävissä fysiologisissa mittauksissa. (Hautamäki 2001: 36–37.)

Laiminlyödyt lapset saattavat vääristää tunneilmaisujaan korostetun myönteiseen suuntaan, saadakseen hetken ylläpidettyä masentuneen primaarihoitajan huomiota. Lapsen kiintymyssuhdejärjestelmä voi ylivirittyä, mikäli lapsen on haasteellista elämänsä ensimmäisen vuoden aikana rakentaa näkemystä oman toimintansa ja primaarihoitajan reagoinnin välillä olevasta yhteydestä. Lapsi on esimerkiksi saattanut huomata, että saa primaarihoitajalta parhaiten huomiota liioittelemalla tunnetilojansa. Vierastilanteessa kyseinen selviytymiskeino ilmenee vähäisenä kiinnostuksena ympäristöä kohtaan, sekä lähestymisen ja vastustamisen välillä vallitsevan ristiriidan sävyttämänä kontaktinhakuna. Välttelevästi kiintyneen lapsen sisäistä puhetta voisi kuvata seuraavasti: ”Minä en riitä omana itsenäni, olisin parempi toisenlaisena. Maailma on ennakoitavissa, mutta kylmähkö paikka. Pelkään voimakkaita tunteita.” (Kanninen – Sigfrids 2012: 34.)

2.4 Turvattomasti kiintyneet - ristiriitaiset ja vastahankaiset lapset

Ristiriitainen kiintymyssuhde on seurausta primaarihoitajan epäjohdonmukaisesta toimimisesta suhteessa lapseensa. Lapsi ei ole vuoden ikään mennessä kyennyt omaksumaan toimintatapaa, joka auttaisi häntä hallitsemaan primaarihoitajansa monimut-

kaisia ja ristiriitaisia vuorovaikutustapoja. (Hautamäki 2001: 37.) Päiväkodissa ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ei kykene rauhoittamaan mieltänsä leikin ja ympäristön tutkimisen ajaksi, vaan kiintymyssysteemi säilyy jatkuvasti virittäytyneenä. Ristiriitainen kiintymyssuhde voi näkyä päiväkodin arjessa lapsen erilaisina itsesäätelyn ongelmina ja oppimisvaikeuksina. Lapsella voi olla tapana hakea aikuisten huomiota häiritsevällä käytöksellä ja hän saattaa kokea erotilanteet raskaina. Ristiriitaisesti kiintyneen lapsen sisäistä maailmaa voidaan ehkä kuvata seuraavasti: ” Minä en kelpaa. On vaikeata ymmärtää ja ennustaa maailmaa ja muita ihmisiä. Paras tapa tulla huomatuksi on käyttäytyä vaikka hankalasti. Muiden ihmisten sanomisiin ei voi oikein luottaa.” (Kanninen – Sigfrids 2012: 34.)

Kiintymyssuhteita luokiteltaessa on hyvä muistaa, että turvallinenkaan kiintymyssuhde ei estä kokemasta elämän kolhuja, mutta sen on todettu liittyvän läheisesti muun muassa lapsen muistitoimintoihin, tunteiden ja toiminnan ilmaisuun ja säätelyyn, kykyyn eläytyä muiden tunteisiin, leikkimiskykyyn, sosiaaliseen joustavuuteen, oppimiseen sekä kykyyn sietää stressiä ja vastoinikäymisiä. Jokainen kiintymyssuhdetyyppi voidaan myös nähdä ulottuvuutena tai janana, jolle sijoitumme; voimme olla enemmän tai vähemmän turvallisia ja turvattomia. (Kanninen – Sigfrids 2012: 32-33.)

2.5 Kiintymyssuhdeteorian kritiikki

Kiintymyssuhdeteoria ei ole ainoa teoria, jonka pohjalta lapsen sosiaalista kehitystä voidaan tarkastella. Tutkija Judith Harrisin kehittämä ryhmäsosialisaatioteoria haastaa Bowlbyn teorian esittämällä, että vertaissuhdevaikutteilla on vanhempia suurempi vaikutus lapsen persoonallisuuden ja sosiaalisuuden kehitykseen. Harrisin mukaan vanhempien rinnalla tai jopa pääasiallisina vaikuttajina ovat toiset lapset, joiden toimintaa lapsi pyrkii jäljittelemään. Ryhmäsosialisaatioteorian keskeinen kysymys onkin, kuinka lapset sosiaalistuvat. (Kronqvist- Pulkkinen 2007: 117.)

Kolmannen käsityksen mukaan sekä kiintymyssuhteet että vertaissuhteen ovat merkityksellisiä lapsen sosiaalisessa kehityksessä, mutta niiden katsotaan vaikuttavan eri tavoin. Myös lapsen yksilöllisten persoonallisuuden piirteiden vaikutus on otettava huomioon tarkasteltaessa sosiaalista kehitystä. Esimerkiksi lapsen temperamentti voi selittää varovaisen suhtautumisen toisiin lapsiin. (Kronqvist- Pulkkinen 2007: 117.) Seuraavassa kappaleessa tarkastelen lapsen sosiaalista kehitystä hieman tarkemmin.

3 Alle 3-vuotiaiden sosiaalisen kehityksen tukemisesta

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot sekoitetaan arkipuheessa usein keskenään. Psykologiassa sosiaalisuudella viitataan yksilön luontaiseen temperamenttiin, joka määrittää sen, kuinka mielellään ihminen hakeutuu toisten ihmisten seuraan ja kuinka mielellään hän valitsee muiden seuran yksinolon sijaan. Sosiaalisilla taidoilla ja sosiaalisella kompetenssilla puolestaan tarkoitetaan kykyä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot omaksutaan oppimisen ja kasvatuksen avulla, eikä sosiaalinen temperamentti automaattisesti takaa hyviä sosiaalisia taitoja. (Keltikangas- Järvinen 2012:49.) Pulkkinen ja Krontqvistin mukaan (2007: 36). psykologiassa esiintyvät käsitteet psykososiaalinen ja sosioemotionaalinen korostavat ihmisen sisäisen maailman ja sosiaalisen elämän yhteen kietoutunutta luonnetta.

Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan taitoja, jotka liittyvät vuorovaikutukseen ja kykyyn toimia osana ryhmää. Kyky analysoida sosiaalisia tilanteita, kyky ymmärtää, kuinka kyseisiin tilanteisiin on päädytty, taito ymmärtää muiden mielialoja, ongelmanratkaisutaito, neuvottelu- ja sovittelukyky sekä kyky tehdä kompromisseja ovat esimerkkejä sosiaalisista taidoista. Sosiaaliin taitoihin lukeutuvat myös ihmisen kyky soveltaa ongelmanratkaisumallejaan oikeissa tilanteissa sekä kyky päätellä, mihin valittavat ratkaisut johtavat. (Keltikangas- Järvinen 2012: 49–50.) Myös lapsen kyky aistia toisen lapsen yhteistyöaloitteet luetaan osaksi sosiaalisia taitoja. Sosiaalista kehitystä ei voida irrottaa ihmisen muusta kehityksestä, kuten ajattelun kehittymisestä, tunne-elämän ja persoonallisuuden kehittymisestä sekä turvallisuuden tunteen vakiintumisesta, sillä kaikki nämä ovat yhteydessä lapsen kykyyn muodostaa vuorovaikutus- ja ystävyys-suhteita. (Krontqvist- Pulkkinen 2007: 116.)

Sosiaalisesta kehityksestä käytetään usein käsitettä sosialisatioprosessi, joka korostaa, että yksilö omaksuu yhteisönsä vallitsevat tiedot, tavat, arvot, normit sekä asenteet vähitellen muiden ihmisten välittämien sosiaalisten roolien avulla. Roolimallien kautta yksilö oppii ymmärtämään erilaisia rooliodotuksia, joita erilaiset sosiaaliset tilanteet sisältävät; työpaikalla yksilöltä odotetaan erilaista käytöstä kuin vapaa-ajalla. Lopulta yksilö on omaksunut erilaiset oikeudet ja velvollisuudet, joita erilaisiin sosiaaliin ryhmään kuulumisen edellyttää. (Krontqvist- Pulkkinen 2007: 35–36.) Kulttuurin ja toisten ihmisten merkitys yksilön sosiaalistumiselle tulee erityisen näkyväksi silloin, kun lapsi on jäänyt niistä kokonaan paitsi tai ne ovat olleet erityisen puutteelliset. Esimerkkinä

tästä ovat viidakosta ja erämaista löytyneet niin kutsutut susilapset, jotka ovat kasva-
neet villieläinten hoivissa ilman inhimillisiä esikuvia. (Dunderfelt 2011: 57–58.)

Vauvaikäiset lapset tulevat vähitellen tietoiseksi omista tunteistaan ja kyvyistään sensi-
tiivisen aikuisen avulla, joka tunnistaa ja muotoilee sanoiksi heidän tunteitaan ja ha-
vaintojaan. Liikkuvat vauvaikäiset kokevat kiinnostusta toisia lapsia kohtaan ja ensim-
mäiset ystävyyssuhteet alkavat syntyä, vaikka lapset kaipaavatkin hyvin runsaasti ai-
kuisen ohjausta sosiaalisten tilanteiden harjoittelussa. Ongelmia juuri liikkumaan oppi-
neiden lasten väliseen kommunikaatioon tuo erityisesti pienen lapsen voimakas omis-
tamisen halu. Lapset kaipaavatkin paljon harjoittelua omistamisen neuvottelemisessa,
saadakseen tuntumaa toisten lasten näkökulmaan. On tärkeätä, että päiväkodissa on
saatavilla riittävästi samanlaisia leluja ja tavaroita, joiden jakamista lapset voivat harjoit-
tella ystävällisen aikuisen kanssa. Lasten täytyy ensin oppia luottamaan, että he saavat
luovuttamansa tavaran takaisin myöhemmin. Lapset vasta harjoittelevat sen ymmärtä-
mistä, että esineet ovat yhä olemassa silloinkin, kun ne eivät ole välittömästi lapsen
näkyvillä. (Siren- Tiusanen 2001:15-33.)

Taaperoikäisten sosiaalinen ymmärrys on jo huomattavasti monimuotoisempaa kuin
vauvaikäisten. He kykenevät jo paremmin lukemaan aikuisten ja toisten lasten sosiaa-
lista viestintää. Taaperon empatiakyky kehittyy hänen nähdessään, että muutkin ihmi-
set kokevat tunteita. Tärkeimpiä asioita lapsen hyvän itsetunnon rakentumiselle on
kestävä suhde rakastaviin aikuisiin; pienet oppivat arvostamaan itseään, jos kokevat
tulleen arvostetuiksi. Oppiakseen erottamaan sopivan ja ei- sopivan käyttäytymisen,
taaperoikäiset lapset kaipaavat päiväkodin aikuisilta realistisia odotuksia sekä niiden
selkeätä ja johdonmukaista kommunikointia. Taaperoikäisten täytyy saada kokea voi-
vansa luottaa rajoja asettaviin aikuisiin ja siihen, että he tarkoittavat sanomisiaan. Pie-
net lapset kaipaavat aikuista erityisesti turhautumisen ja epäonnistumisen hetkellä,
mutta myös jakamaan onnistumisen ja ilon kokemuksia. Terveiden alle 3-vuotiaiden
lasten sisäinen maailma on täynnä ristiriitaisia tunteita ja tarpeita, kuten itsenäisyys ja
riippuvuus, ylpeys ja häpeä, luottamus ja epäily sekä pelko ja kaikkivoipaisuus. Kuiten-
kin voidessaan luottaa aikuisten ohjaukseen ja suojeluun, taaperot tulevat yhä vah-
vemmin tietoisiksi omasta erillisyydestään muista ihmisistä, jolloin he tuntevat itsensä
päteviksi, mutta ymmärtävät samalla tarvitsevänsä aikuisia. Alle kolmivuotiaiden lasten
päiväkotiryhmä, jossa lapset saavat aikuisilta paljon ja usein apua voimakkaiden ja
vihamielisten tunteidensa ilmaisemiseen sopivalla tavalla, avaa parhaimmillaan loista-
via mahdollisuuksia lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen kehitykselle. Toisaalta ilman

riittävää ymmärtäväisten aikuisten tukea ja ohjausta pienten lasten päiväkotiryhmä voi pahimmillaan aiheuttaa lapsille vakavaa stressiä ja ristiriitaisia kokemuksia. (Sirenius 2001:15–33.)

4 Päivähoidon aloitus

Päivähoidon aloitus on luonteeltaan sosiaalisesti rakentuva, ajassa etenevä ja alati muuttuva prosessi, jonka kaikki siihen osallistuvat luovat yhdessä. (Munter 2001: 57). Lapsen ikä on merkityksellinen hoidon aloittamisen kannalta. Vaikka lapset kypsyvätkin neurologisesti eri tahtiin, voidaan nyrkkisääntönä pitää, ettei alle puolitoistavuotias lapsi kykene säilyttämään vanhempaa mielessään pitkän hoitopäivän ajan. Lapsi ei unohda vanhempaansa, mutta kuva vanhemmasta ikään kuin haalistuu lapsen mielessä eikä toimi enää lasta voimaannuttavana ja turvaa antavana. Hoitajan tärkeä tehtävä onkin auttaa lasta pitämään vanhempi mielessään hoitopäivän ajan ja muodostaa hoitolapseen suhde, jossa lapsi jatkuvasti peilaa itseään. Pienillä lapsilla tulee jatkuvasti olla saatavilla joku, joka huomaa heidän mielialojensa vaihtelun sekä erilaiset tarpeet auttaen niiden säätelyssä. 3–4-vuoden iästä alkaen edellä mainittu henkilö voi hyvin olla joku muukin kuin lapsen oma vanhempi. (Kanninen- Sigfrids 2012: 67–68.)

Lapset reagoivat eri tavoin päivähoiton aloitukseen; eroahdistus ja elämänmuutos voivat näyttäytyä esimerkiksi pelokkuutena uusia asioita ja ihmisiä kohtaan. Se voi näkyä myös surumielisyytenä, omiin oloihin vetäytymisenä tai kiukkuna tuomis- ja hakutilanteissa. Lapsi voi myös takertua hoitajaan. Useat lapset ovat itkuisia ensimmäisten viikkojen aikana ja kohtaavat syömis- ja nukahtamisvaikeuksia. Lapset saattavat reagoida omaan avuttomuuteensa ja keinottomuuteensa lyömällä ja puremalla toisia lapsia. Lapsen reaktiot päivähoiton aloitukseen heijastuvat usein myös perheen kotielämään; lapsi voi olla kotona yleensä aiempaa väsyneempi, ärtyisämpi ja vetäytyvämpi. Taape-ro saattaa ahdistua kaikista erotilanteista aiempaa enemmän ja toistuvasti tarkistella vanhempansa läsnäoloa. Osa lapsista reagoi päivähoiton aloitukseen olemalla itkuisia ja takertumalla vanhempiinsa erilaisissa siirtymätilanteissa. Esimerkiksi uneen vaipuminen voi merkitä joillekin lapsille eroa vanhemmista ja osa lapsista reagoi myös kotona syömiseen liittyvillä vaikeuksilla. (Kanninen- Sigfrids 2012: 69–71.)

Joskus päivähoiton aloitus tarjoaa lapselle mahdollisuuden sellaiseen vuorovaikutukseen, josta hän jää kotona paitsi. Vanhemmalla voi olla henkilökohtaisia vaikeuksia, kuten mielenterveys- ja/tai päihdeongelmia, jotka vaikuttavat hänen kykyynsä olla henkisesti läsnä lapsensa kanssa. Vaikka olisikin toivottavaa, että lapsen vanhempi toimisi lapsen pääsääntöisenä tunnesäätelijänä, se ei aina käytännössä ole mahdollista. Näille lapsille esimerkiksi omahoitajuus voi antaa mahdollisuuden kehittyä tunteidensa säätelyssä. Useissa pitkittäistutkimuksissa, joissa on seurattu riskiolosuhteista lähtöisin ole-

via, hyvin pärjääviä henkilöitä lapsuudesta aikuisuuteen, on havaittu, että joillekin perheen ulkopuolinen tukihenkilö esimerkiksi päiväkodissa, koulussa tai harrastuksen parissa on todennäköisesti tarjonnut riittävän korjaavan kokemuksen, joka on mahdollistanut henkilön hyvän selviytymisen. toteutunut omahoitajuus mahdollistaa ainutlaatuisia kokemuksia niitä tarvitseville lapsille, minkä takia ei ole mahdollista vastata yksiselitteisesti kysymykseen, onko pienen lapsen paikka kotona vai päivähoidossa. Voidaankin sanoa, että lapsen paikka on kotona, silloin kun vanhemmat ja erityisesti päahoitovastuussa oleva vanhempi voivat hyvin. Kuitenkin Suomessa on jokaisessa ikäluokassa 15–25 prosenttia lapsia, joiden lähipiirissä on sellaisia riskitekijöitä, että päivähoidon peräti kuntouttavan merkityksen voidaan katsoa olevan suuri. Ideaalitilanteessa voisimme tarjota jokaiselle, erityisesti alle 4-vuotiaalle lapselle, paikan emotionaalisesti läsnä olevan ja sitoutuvan perhepäivähoitajan ryhmästä. (Kanninen- Sigfrids 2001: 72–73.) Toisaalta kodinulkopuolisen hoidon kuntouttavasta luonteesta ei olla yksimielisiä lasten asioita ajavien toimijoiden keskuudessa. Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula kritisoi aihetta tulevaa varhaiskasvatuslakia koskevassa blogikirjoituksessaan. Aula kirjoittaa, että kodin ulkopuolelle sijoittamisen sijaan lapselle ja hänen perheelleen pitäisi tarjota kotiin heidän keskinäistä vuorovaikutustaan tukevaa apua, esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelun muodossa. (Aula 2013.)

4.1 Päivähoitoon tutustuminen

Päiväkodin aikuisten tehtävä on toimia lapsen perusturvallisuuden tunteen takaajana ja vahvistajana, lapsen kodin ja päiväkodin maailmojen yhteen sovittajana sekä lapsen aktiivisuuden tukijana ja rohkaisijana. Päivähoitoon tutustumista pidetään välttämättömyytenä, jotta edellä mainitut tehtävät voisivat toteutua. Päivähoidon aloittaminen tuo väistämättä mukanaan suuria muutoksia lapsen elämään. Päivähoitoon tutustumisen aikana onkin pyrittävä etsimään ja mahdollistamaan lapsen elämässä sellaisia asioita, jotka luovat pysyvyyttä ja jatkuvuutta lapsen kokemuksiin. Onnistuneen päivähoitoon tutustumisen vähimmäisvaatimuksen täyttää vähintään yksi tapaaminen lapsen perheen kanssa ennen päivähoidon aloittamista, sekä vähintään viikon jakso hoidon alkamisen jälkeen, jolloin ainakin toinen vanhemmista on lapsen mukana tutustumassa päiväkodin arkeen. Lapsen yksinoloaikaa ilman vanhempaa tulisi kasvattaa vähitellen. (Munter 2001:57.)

4.2 Omahoitajuus

Omahoitajan tehtävä on kannatella lasta turvallisesti hoitopäivän aikana, tutustua lapsen vanhempiin ja luoda heihin kumppanuussuhde, joka mahdollistaa lapsen kehityksen tukemisen. Omahoitaja ylläpitää avointa ja reflektivoivaa suhdetta lapsen vanhempiin ja varmistaa että he ovat tietoisia lapsensa kehityksestä iloineen ja haasteineen. Omahoitaja ei voi olla aina paikalla, minkä vuoksi on tärkeää, että myös muut tiimin jäsenet ovat tietoisia lapsen mahdollisista erityistarpeista ja luovat omien hoitolastensa lisäksi turvallista suhdetta myös muihin ryhmän lapsiin. Ihanteellista olisi, jos omahoitaja voisi toteuttaa kotikäynnin kussakin perheessä ennen hoidon aloitusta. (Kanninen-Sigfrids 2012: 105.)

Omahoitaja on vastuussa hoitolapsensa hoidosta ja toiminnan toteuttamisesta. Hän on perillä lapsen tarpeista ja kyvyistä toimien lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä. Venäläisen psykologin Vygotskin luomalla käsitteellä lähikehityksen vyöhyke tarkoitetaan taitoja, joihin lapsi ei vielä itsenäisesti yllä mutta joihin hän kykenee avustettuna. Omahoitaja tuntee parhaiten lapsen kyvyt ja pyrkii päivän aikana löytämään oikeanlaisen vaatimustason kunkin lapsen puuhasteluihin, tukien ja auttaen lasta kehityksessään eteenpäin. Omahoitajan tulisi pyrkiä uskomaan muutoksen mahdollisuuteen ja etsiä ja löytää lapsen myönteiset puolet ja kehitysmerkit, puutteiden ja toivottomuuden sijaan. (Kanninen-Sigfrids 2012: 106–107.)

Omahoitajuuteen kuuluu keskeisesti toimiminen lapsen tutkimusalustana ja turvasatamana hoitopäivän aikana. Ympäristö erilaisine vihjeineen aktivoi kiintymyssysteemin, mikä johtaa lapsen hakeutumiseen hoitajan lähelle. Hoitajan tehtävänä on huomioida ja hyväksyä lapsen hätä ja tarjota lohtua, kunnes lapsesta tuntuu paremmalta. Lapsi käy jatkuvasti tankkaamassa turvaa hoitajalta, kunnes turvallisuuden tunne täyttyy ja kiintymyssysteemi sammuu. Tällöin hoitajan tehtävänä on rohkaista ja auttaa lasta palaamaan leikkiin ja tutkimiseen. Lapsen ollessa syventyneenä tutkimiseen, hoitaja antaa hänen leikkiä rauhassa, auttaen tarvittaessa ja jakaen ilon lapsen itsenäistymisestä. Edellä mainittu edellyttää hoitajalta riittävää läsnäoloa ja virittäytymistä lapsen kanssa samalle aaltopituudelle. Lapsen autonomian tukeminen ja vuorovaikutuksesta vetäytyminen ja lapsen jättäminen selviytymään omillaan ovat keskenään eri asioita. Pienten lasten autonomian tukeminen tapahtuu hoitajan aktiivisen läsnäolon kautta. Aikuisten poissa olo lapsen näköetäisyydeltä ja poissaoleva olemus vaikuttavat lapsen leikkiin tukahduttavasti ja tekemällä siitä katkonaista. Esimerkiksi puhelimesta puhuva hoitaja

ei viesti olemuksellaan läsnäoloa. Riittävän turvasatamasuhteen tunnistaa siitä, että turvallisesti kiintynyt lapsi lähestyy hoitajaa tai kommunikoi etäämpää luottaen, ettei tule torjutuksi. Lisäksi lapsi tutkii aktiivisesti ympäristöään ja leikkii, kun kiintymyssysteemi ei ole aktivoituneena. Turvattomasti kiintynyt lapsi voi olla kyvytön tutkimaan ympäristöään ja käyttäytyä kuin hänen kiintymystarpeensa olisi koko ajan aktivoituneena. Hän kaipaa jatkuvasti läheisyyttä ja suojelua. Koska oppiminen ja ihmissuhteet edellyttävät kykyä tutkia ympäristöä, turvattomasti kiintynyt lapsi tarvitsee erityistä tukea ja rohkaisua kyetäkseen leikkiin ja ympäristön tutkimiseen. Ensin hänen täytyy saada muodostaa turvallinen suhde omahoitajaansa. Turvattomasti kiintynyt lapsi tarvitsee myös silmälläpitoa, jaettuja kokemuksia ilosta ja kokemuksen siitä, että hänestä pidetään. Turvallisen kiintymyssuhteen edellyttää kasvattajalta sensitiivisyyttä ja lämpöä, joista kertovat hoitajan emotionaalinen läsnäolo ja vastaanottavaisuus, lapsen tarpeiden oikea tulkitseminen sekä riittävän nopea vastaaminen hänen tarpeisiinsa. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta hoitajan toiminnan on oltava lapsen ennakoitavissa, josta puolestaan kertovat hoitajan herkkyyys vastavuoroisuudelle, hänen kykynsä säädellä lapsen tunteita sekä kyky tarjota mielekästä ja lapsen ikätasoista toimintaa. (Kanninen- Sigfrids 2012: 107–109.)

Varhaiskasvatusta koskevassa keskustelussa on esitetty myös kritiikkiä omahoitajakäytäntöä kohtaan. Eräs omahoitaja-käytännön arvostelijoista on varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala, joka tunnustaa omahoitajakäytännön merkityksen päivähoidon aloittamisvaiheessa. Kallialan mukaan omahoitajakäytäntö kääntyy helposti itseään vastaan, jos sitä sovelletaan kaavamaisesti aloitusvaiheen jälkeen, niin että lapset viettävät suurimman osan ajasta ainoastaan omahoitajansa hoivassa. Hänen mukaansa omahoitajakäytäntö voi tässä tapauksessa edistää lasten epätasa-arvoa hoidon laadun toteutumisen suhteen, mikäli lapsen omahoitajaksi valikoituu epäsensitiivinen ja passiivinen omahoitaja, jolla ei ole edellytyksiä rakentaa lapseen luottamuksellista suhdetta. (Kalliala 2012: 163–164.)

4.3 Pienryhmätoiminta

Kasvatustieteiden yliopistonlehtori Erja Rusanen kirjoittaa teoksessaan *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*, että mikäli päiväkodin lapsiryhmässä halutaan mukailla kiintymyssuhdeteorian pääviestiä, tulisi lapset jakaa pienryhmiin, joissa yhdellä aikuisella olisi kokonaisvastuu kaikista hänen hoidossaan olevien lasten tarpeista. Rusanen perustelee näkemystään sillä, etteivät lapset hyödy pelkästään siitä, että ryhmässä on

määrällisesti useita aikuisia, ellei jokainen aikuinen ota vastuulleen tiettyjä lapsia. (Rusanen 2011: 208.) Pienryhmätoiminnan pääajatus on helpottaa pienen lapsen toimimista ryhmässä sekä ryhmälle suunnattujen ohjeiden vastaanottamista. Pienryhmässä on tavallisesti 3—7 lasta hoitajaa kohden, jolloin ryhmän pieni koko mahdollistaa jokaisen lapsen turvallisen vuorovaikutuskokemuksen kaikkien ryhmän lasten välillä. (Kanninen-Sigfrids 2012: 124.)

4.4 Hoitopäivien pituus

Vaikka lapsen kannalta optimaalisimmasta iästä aloittaa päivähoito päiväkodin lapsiryhmässä on useita eriäviä mielipiteitä, ollaan pitkien hoitopäivien negatiivisista vaikutuksista pieniin lapsiin kuitenkin yksimielisiä. Varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kalliala kommentoi aihetta Aamulehden artikkelissa Varhaiskasvattaja tykittää: Lasten päivähoito on retuperällä ja vastaa vain aikuisten tarpeisiin 21.2.2012 jyrkin sanoin. Kallialan mukaan on epäoikeudenmukaista, että työaikalaki suojelee aikuisia pitkien päivien kuormitukselta koululaistenkin päivien pituuden ollessa tarkasti määritelty, mutta pienet lapset jäävät ilman vastaavaa suojelua. Varhaiskasvatusta käsittelevässä teoksessaan *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa* Kalliala viittaa Timo Siukosen 12.5.2008 Helsingin sanomille kirjoittamaan artikkeliin Turhat poisjäännit ongelmana, jonka mukaan pahimmassa mahdollisessa tapauksessa lapsi voi nykyisen päivähoitolain puitteissa viettää päiväkodissa yli 400 tuntia kuukaudessa, vaikkakin se on hyvin poikkeuksellista. Edellisen kaltaisen tilanteen voi mahdollistaa esimerkiksi yksinhuoltajavanhemman vuorotyö laivalla, jonka vuoksi hänen lapsensa on huomattavan pitkiä aikoja ympärivuorokautisessa päiväkotihoidossa. (Kalliala 2012: 24–25.)

Pitkien hoitopäivien negatiivinen vaikutus lapsen sosiaaliseen kehitykseen on osoitettu useissa eri kansainvälisissä tutkimuksissa, joista laajin sekä pitkäaikaisin on Yhdysvalloissa toteutettu niin sanottu NICHD-projekti (National Institute Of Child Health and Human Development Study of Early Child Care), johon osallistuu 27 yliopistoa tai tutkimuslaitosta ympäri Yhdysvaltoja. (Keltikangas-Järvinen 2012: 118.) NICHD-projektissa on nostettu esille erityisesti kokonaistuntimäärän, jonka lapsi on viettänyt päiväkotihoidossa 4,5 vuoden ikään mennessä, vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin. Lyhyesti sanottuna projektissa päädyttiin pitkien hoitopäivien kohdalla tulokseen, jonka mukaan lapsi käyttäytyi kouluiässä todennäköisemmin sitä tottelemattomammin, aggressiivi-

semmin ja kärsi käytösongelmista, mitä pidemmän aikaa hän vietti päiväkotihoidossa neljän ensimmäisen elinvuotensa aikana. Tutkimukseen osallistuneet lapset viettivät päivähoidossa keskimäärin 32 tuntia viikossa, vain muutaman lapsen viikoittaisen tuntimäärän ylittäessä 36 tuntia, jota pidettiin jo sinänsä riskitekijänä lapsen kehitykselle. (Keltikangas- Järvinen 2012: 122–123.) NICHD- projektin tutkimustuloksia tulkitessa täytyy ottaa huomioon, että Yhdysvaltojen ja Suomen päivähoitokulttuurit eroavat toisistaan muun muassa siten, että USA:ssa useissa osavaltioissa äidit palaavat töihin työvoimapolitiittisista syistä jo ennen kuin lapsi täyttää 6 kuukautta, jolloin lapset aloittavat päivähoidon nuorempana kuin Suomessa keskimäärin. (Keltikangas- Järvinen: 123.) Eroavaisuuksista huolimatta NICHD -projektin tulosta voitaneen kuitenkin pitää suuntaa-antavana myös suomalaiseseen päivähoitoon sovellettuna.

5 Tutkimusasetelma

5.1 Tutkimuskysymys

Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä kahden Helsingin kaupungin päiväkodin kanssa. Kummassakin päiväkodissa oli yhteensä 60—70 lasta. Toisessa päiväkodissa 1—3-vuotiaiden ryhmässä oli 17 lasta ja toisessa 16. Ennen varsinaisen opinnäytetyöprosessin aloittamista kävin vierailulla yhteistyöpäiväkodeissa ja keskustelimme päiväkotien edustajien kanssa alustavasti tulevan opinnäytetyöni mahdollisesta aiheesta ja siitä kuinka se voisi palvella päiväkotien intressejä. Keskustelujen pohjalta aiheekseni valikoitui alle kolmevuotiaiden lasten kiintymyssuhteiden tukeminen päiväkodin lapsiryhmässä. Yhteistyöpäiväkodeista haastateltaviksi löytyi yhteensä kuusi varhaiskasvattajaa, kahdesta eri lapsiryhmästä. Tutkimuskysymykseni on: Mitkä päiväkodin käytännöt tukevat ja mitkä puolestaan haastavat lapsen ensi- ja toissijaisten kiintymyssuhteiden muodostumista.

5.2 Aineistonhankinta

Ennen lopullisen haastattelun tekemistä vierailin uudestaan kummassakin yhteistyöpäiväkodissa esittelemässä alustavaa aihettani ja kartoittamassa tarkemmin yhteistyökumppanieni tarpeita ja toiveita opinnäytetyöhöni liittyen. Vierailukäyntien yhteydessä esittelin tulevan haastattelun aineistonkeruumenetelmän kaikkine vaiheineen sekä kerroin haastateltavien oikeudesta vetäytyä opinnäytetyöprosessista missä vaiheessa tahansa, heidän niin halutessaan. Yhdessä yhteistyökumppanieni kanssa päädyimme lopputulokseen, jonka mukaisesti lupasin, ettei päiväkotien eikä haastateltavien tunnistamista mahdollistavia tietoja tulla julkaisemaan lopullisessa opinnäytetyössä. Annoin kontaktihenkilöille myös yhteystietoni ja kehotin heitä olemaan minuun yhteydessä kaikissa opinnäytetyöhöni liittyvissä asioissa. Ennen varsinaisen haastattelun toteuttamista anoin tutkimusluvan Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirastosta ja suoritin koehaastattelun opiskelutoverilleni. Koehaastattelun tarkoituksena oli testata alustavia haastatteluteemoja ja apukysymyksiä niiden monitulkintaisuuden minimoimiseksi. Koehaastattelun jälkeen viimeistelin haastattelun teemarungon ja lisäsin tarkentavia apukysymyksiä.

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi vertaishaastattelun, joka on eräs teemahaastattelun muoto. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on haasteellista antaa selvärajaista määritelmää, koska sillä ei ole varsinaista teoriaa eikä paradigmaa, joka olisi vain sille ominaista. Ei ole olemassa myöskään vain laadulliselle tutkimukselle ominaisia täysin omia metodeja. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan useita erilaisia tulkinnallisia, luonnollisissa olosuhteissa toteutettavia tutkimuskäytäntöjä. (Metsämuuronen 2008:9.) Vertaishaastattelua voidaan käyttää esimerkiksi tapauksissa, joissa haastattelun aihe on runsaasti tunteita herättävä. Vertaishaastattelussa tutkija on etukäteen laatinut käsiteltävät teemat, mutta haastateltavien vastaamisen tyyli ja vastausten pituus ovat vapaita. Teema-alueiden käsittelyjärjestyksestä on esitetty toivomus, mutta koska opinnäytetyön tekijä ei ole haastattelussa läsnä, jää haastattelun konkreettinen toteutuminen haastateltavien vastuulle. (Välimäki 1994: 13.)

Vertaisteemahaastattelun valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, koska uskoin haastattelun sujuvan luontevammin keskenään tasavertaisten ja tuttujen kollegoiden kesken. Uskoin myös haastateltavien välisen keskustelun olleen tunnelmaltansa tiiviimpi kuin, jos olisin toteuttanut sen perinteisenä haastattelijahaastateltavateemahaastatteluna. Vertaishaastattelumetodi antaa haastateltaville myös mahdollisuuden valita vapaasti heille itselleen sopivin hetki ja miljö, jossa he haluavat haastattelun toteuttaa. Päiväkodin hektisessä ja alati elävässä arjessa kun voi olla haasteellista löytää kaikkia osapuolia palveleva haastatteluajankohta.

Aineiston keräämisen seuraavassa vaiheessa toimitin yhteistyöpäiväkoteihin kirjekuoret, jotka sisälsivät yksityiskohtaiset ohjeet vertaishaastattelun toteuttamisesta, haastattelukysymykset teemoittain numeroidussa järjestyksessä sekä sanelukoneen, jolle haastattelut oli tarkoitus tallentaa. Lisäksi kirjekuoret sisälsivät sanelukoneen käyttöohjeet sekä turvallisen ensisijaisen kiintymyssuhteen määritelmän väärinkäsityksien minimoimiseksi sekä taustalomakkeen, jossa kerroin haastateltavien oikeudesta vetäytyä prosessista missä vaiheessa tahansa heidän niin halutessaan. Olimme yhteistyöpäiväkotien kanssa sopineet vierailukäynnin yhteydessä, että en kerää haastateltavilta koulutukseen liittyviä eikä muita henkilötietoja heidän anonymiteettinsä turvaamiseksi. En kokenut kyseisten tietojen keräämistä tarkoituksenmukaiseksi myöskään opinnäytetyöni aiheen kannalta. Taustalomakkeesta kävi ilmi myös, ettei päivähoitoyksiköiden nimiä eikä päivähoidoaluetta tulla mainitsemaan lopullisessa opinnäytetyössä. Haastattelujen toteuttamiseksi oli alun perin varattu aikaa kaksi viikkoa, mutta sovimme toisen yhteis-

työpäiväkodin kanssa myöhemmin viikon lisääjasta, jotta haastattelun toteuttaminen ei veisi resursseja varsinaiselta hoito- ja kasvatustyöltä.

Teemahaastattelurunkoni sisälsi kolme eri teemaa: vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen tukeminen päivähoidossa, alle 3-vuotiaiden lasten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen erityispiirteet sekä lapsen ja kasvattajan välinen kiintymyssuhde. Jokainen teema sisälsi 5-7 tarkentavaa apukysymystä opinnäytetyön aiheen kannalta keskeisten asioiden esille tulemisen varmistamiseksi. Kysymykset olivat tarkoituksenmukaisesti hyvin toistensa kaltaisia ja toisiaan tarkentavia, koska halusin saada käsittelemästäni aiheesta mahdollisimman yksityiskohtaista ja syvällistä tietoa. Apukysymyksien runsaan määrän vuoksi ne ovat luettavissa opinnäytetyöni liiteosiossa.

Päädyin kyseisiin teemoihin hankkimani teorialiedon perusteella. Vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen laatu kuvattiin merkitykselliseksi tekijäksi lapsen päivähoidon aloituksen sujumisen kannalta useassa tutustumassani teoksessa, esimerkiksi Kannisen Sigfridsin *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin* – teoksessa. Käyttämässäni teoria-aineistossa korostettiin myös alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen liittyvien erityispiirteiden tuntemisen merkitystä pienten lasten kanssa työskentellessä, tästä esimerkkinä Heleniuksen, Munterin ym. teos *Pienet päivähoidossa*. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Kolmas teemani, lapsen ja kasvattajan välinen kiintymyssuhde valikoitui erityisesti päiväkodin aloittamista koskevan teoria-aineiston perusteella, jossa muun muassa omahoitajuuden keskeistä merkitystä lapsen päiväkotiiin sopeutumisen kannalta tuotiin esille useassa yhteydessä. Teoria-aineistosta kävi ilmi myös, että lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus luo pohjan lapsen koko tulevalle päiväkotiuuralle, minkä vuoksi oli luontevaa valita se haastatteluni viimeiseksi teemaksi. Aineiston analysoinnin yksityiskohdista kerron tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

5.3 Aineiston analyysi

Valitsin analyysimenetelmäkseni teemottelun, sillä koin että sen avulla pystyn nostamaan aineistosta esille haastateltavien aiheen kannalta keskeisiksi kokemat asiat, sen sijaan että lähestyisin aineistoa puhtaasti teorialähtöisesti. Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan yleensä aineistolähtöisesti etsimällä tekstimassasta sen eri osioita yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Teemottelu on mahdollista toteuttaa myös teorialähtö-

sesti. Teemottelu on luonteva etenemistapa muun muassa teemahaastattelumenetelmällä kerätyn aineiston analysoimiseksi, sillä teemat, joista haastateltavien kanssa on puhuttu, löytyvät yleensä kaikista. Aineisto voidaan litteroinnin jälkeen luokitella teemoittain. Teemat voivat muistuttaa aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta se ei ole välttämätöntä. Aineistosta voi analyysivaiheessa löytyä uusia teemoja. Tutkijan onkin tärkeätä suhtautua litteroituun tekstiin ennakkoluulottomasti (Saaranen-Kauppinen- Puusniekka 2006) Teemottelu tuntui luontevalta valinnalta analyysimenetelmäksi myös siksi, koska aineistonkeruumenetelmäni oli eräs teemahaastattelun muoto. En voinut mielestäni välttyä keräämäni aineiston teoreettisilta kytkennöiltä, koska muodostin haastattelun teemat hankkimani teoria-aineiston perusteella, jolloin teorian välillinen vaikutus myös aineiston analyysiin on väistämätön.

Analysointia varten purin haastattelunauhat helpommin käsiteltävään muotoon litteroimalla eli kirjoittamalla ne tekstimuotoon. Litteroinnin jälkeen aloin etsiä syntyneestä korpuksesta vastauksia tutkimuskysymykseeni: Miten lapsen ensi- ja toissijaisia kiintymyssuhteita tuetaan päiväkodin arjessa? Luettuani aineistoa, pystyin nostamaan siitä selkeitä toistuvia teemoja, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni. Kyseisistä toistuvista teemoista muodostin alaluokkia, joiden perusteella koodasin tekstimassasta tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset puheenvuorot värillisiä kyniä apunani käyttäen. Tarkistettuani koodaukseni johdonmukaisuuden aloin yhdistellä alaluokkia muodostaakseni niistä yläluokat. Alaluokat, jotka nimesin pehmeäksi aloitukseksi, omahoitajuudeksi, ryhmäkoon merkitykseksi ja kasvatuskumppanuudeksi muodostivat yhdessä pääluokan, jonka nimesin lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista tukeviksi käytännöiksi, Alaluokat, jotka olin nimennyt hoitopäivien pituudeksi ja suhdelukusäännöksi yhdistin pääluokaksi, jonka nimesin lapsen kiintymyssuhteiden muodostamista haastaviksi tekijöiksi.

6 Tulokset

6.1 Kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa tukevat käytännöt

Olen jakanut tulokset aineiston perusteella muodostamieni kahden yläkäsitteen alle. Ensimmäinen yläkäsite on lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa tukevat käytännöt. Toinen yläkäsite on nimeltään lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa haastavat käytännöt. Haastateltavien anonymiteetin turvaamiseksi käytän heistä keksittyjä nimiä Marjatta, Terhi, Pipsa, Kyllikki, Pasi ja Auli

6.1.1 Päivähoidon aloitus

Kaikkien kuuden haastateltavan kertomuksissa toistui onnistuneen päivähoidon aloituksen merkitys lapsen tulevan päiväkotiuuran kannalta. Työntekijät esittivät puheenvuoroissaan toivovansa, että vanhemmat varaisivat riittävästi aikaa päiväkotiin ja sen rutii-neihin tutustumiseen ennen varsinaista hoidon aloitusta. Kasvattajat kokivat, että onnistunut päivähoidon aloitus helpottaa lapsen päiväkotiin siirtymistä ja uusiin ihmisiin tutustumista, luoden siten luontevan pohjan uusien kiintymyssuhteiden muodostamiselle.

”Niin ja sitten tää pehmeä lasku, et käydään tutustumassa ja olemassa yhdessä äitin kanssa tai isän kanssa, mummon kanssa, kuka nyt tuleekin lapsen kanssa tutustumaan, että ei vain tuoda ja jätetä.”

Marjatta

”Se tutustumisjakso voi kestää vaikka kaks viikkoa jollaon ja ois kiva, et se alkais ihan siitä tunnista ja siitä pikku hiljaa, et ei niin, et huomenna alkaa päiväkoti ja tänään tultiin käymään.”

Terhi

Haastateltavat kertoivat lisäksi, että lasten päivähoidon aloitusta pyritään helpottamaan myös siten, että lapsi saa itse valita kasvattajien joukosta henkilön, joka tutustuttaa hänet päiväkodin arkeen. Käytännössä kasvattajat sanoivat lapsen useimmiten valitsevan sen henkilön, joka hänet ottaa ensimmäisenä vastaan. Lisäksi työntekijät kuvasivat

helpottavansa uuden lapsen aloitusta suhtautumalla kevyemmin yhteisten sääntöjen noudattamiseen.

Kasvattajat toivat myös esille, että päivähoidon aloitusta tukisi nykyistä paremmin käytäntö, jonka mukaan kaikki uudet lapset eivät aloittaisi päivähoitoa yhtä aikaa samalla viikolla, vaan heidän aloituksensa porrastettaisiin, jolloin kutakin uutta lasta olisi mahdollista tukea yksilöllisemmin päiväkotiuuran alussa.

Työntekijöiden kertomuksista kävi ilmi, että lapsen vanhempien henkisellä tukemisella on keskeiseksi havaittu rooli lapsen aloittaessa päivähoitoa, jotta vanhemmat kestäisivät lapsen ikävää. Haastateltavien mukaan ei ole ollenkaan harvinaista, että vanhempi kokee päivähoidon aloituksesta johtuvan eron lapsestaan raskaammin kuin lapsi itse, mikä puolestaan saattaa hankaloittaa lapsen elämänmuutosta entisestään.

Lapsen päivähoidon aloitusta ja eroikävää pyritään yhteistyöpäiväkodeissa helpottamaan rohkaisemalla lapsen perhettä tuomaan päiväkotiin kuvia perheestä, joita lapsi ja kasvattajat voivat katsella ikävän ollessa suurimmillaan. Kasvattajat kertoivat pyrkivänsä helpottamaan lapsen eroikävää myös puhumalla vanhemmista sekä suhtautumalla empaattisesti lapsen ikävän tunteisiin. Työntekijät kokivat lasten hyötyvän turvaobjektin, usein rakkaan unilelun, tuomisesta päiväkotiin.

6.1.2 Omahoitajuus

Työntekijät nimesivät myös omahoitajuuden keskeiseksi työvälineeksi lapsen turvallisuuden tunteen lisääjänä, erityisesti lapsen tullessa uutena päiväkotiin. Kasvattajat kertoivat pitävänsä lapsen ja kasvattajan välisen toissijaisen kiintymyssuhteen tukemisesta erittäin tärkeänä muun muassa lapsen tulevien kodinulkopuolisten ihmissuhteiden näkökulmasta. Työntekijöiden kertoman mukaan omahoitajuutta toteutetaan käytännössä lähinnä pienryhmätuokioiden aikana. Muuna aikana kasvattajat jakavat vastuun koko ryhmän lapsista.

”Erittäin tärkeä lapselle (omahoitajuus), se luo pohjan lapsen niin sanotulle päiväkotiuuralle. Lapsi oppii luottamaan kodin ulkopuolella olevaan aikaan ja sitä kautta muihinkin ihmisiin.”

Pasi

Kasvattajat toivat lisäksi esille omahoitajan mahdollisuuden toimia eheyttävänä roolimallina lapsen elämässä, erityisesti niissä tapauksissa, joissa suhde omahoitajaan muodostuu lapsen ensimmäiseksi turvalliseksi kiintymyssuhteeksi. Aineistosta käy ilmi, että joissain tapauksissa luottamuksellista suhdetta on lähdetty rakentamaan tilanteesta, jossa lapsi on hakenut hädän hetkellä aikuisen sijaan turvaa omasta pehmolelustaan.

6.1.3 Ryhmä koko

Haastateltavien kertomusten perusteella riittävän pienen ryhmäkoon koettiin helpottavan lapsen ja kasvattajan välisen kiintymyssuhteen muodostamista ja omahoitajuuden toteuttamista käytännössä. Sopivaksi lapsiryhmän kooksi koettiin haastateltavasta riippuen 8-12 lasta. Suuri ryhmä koko koettiin haasteeksi lapsen ja kasvattajan välisen toissijaisen kiintymyssuhteen syventämisen ja lapsen yksilöllisen kohtaamisen näkökulmasta.

”Mahdollisimman vähän lapsia, varmaan 8 lapsen ryhmä.”

Marjatta

” Ryhmän pitäisi olla pieni, maksimissaan 12 lasta, eli noin 4 lasta per aikuinen, omahoitajuus. Hoitajalla olisi enemmän aikaa yksilölliseen huomiointiin.”

Liisa

Työntekijät kertoivat pyrkivänsä helpottamaan suuresta ryhmäkoosta johtuvia haasteita jakautumalla osaksi päivää pienryhmiin, joissa on keskimäärin neljä lasta ja yksi aikuinen. Kasvattajat kokivat, että toimivin pienryhmä muodostuu eri-ikäisistä 1—3-vuotiaista lapsista, jolloin pienimmät voivat ottaa oppia isommilta lapsilta, jotka näyttävät mielellään esimerkkiä nuoremmilleen. Työntekijöistä erityisesti Kyllikki piti positiivisena asiana, etteivät lapset vietä pienryhmissä koko hoitopäivää, koska hänen mielestään juuri suuressa ryhmässä toimiminen erottaa päiväkotiryhmän perhepäivähoitoryhmistä. Hänen mukaansa lapset eivät aloitusvaiheen jälkeen välitä siitä, kenen kanssa he syövät ja kuka heidät nukuttaa, sillä he ovat oppineet hyväksymään kaikki päiväkodin aikuiset.

6.1.4 Kasvatuskumppanuus

Kasvattajat toivat haastattelussa lisäksi esille kokevansa heidän ja lapsen vanhempien välisen kasvatuskumppanuuden laadun merkityksellisenä lapsen päivähoidon aloituksen kannalta..

”Oon joskus pohtinut, että lapsi saattaa vaistota myös tämmösen näin, että ryhmän niinku hengen, siinä kohti kun käy tutustumassa ja myös vanhempien ja meidän välisen vuorovaikutuksen, et jos se on hirveen kylmä, semmonen välinpitämätön, niin mun mielestä pienempi lapsi saattaa sen vaistota niinku, että mihin on tulossa. Mut jos se näkee, että ryhmä toimii ja on näin niin lapsenkin on kivempi ja helpompi tulla.”

Marjatta

Sanallisen viestinnän lisäksi kasvattajat kertovat kiinnittäneensä erityisesti huomiota myös sanattomaan viestintään, kuteen omiin eleisiinsä ja ilmeisiinsä ollessaan kanssakäymisissä lasten vanhempien kanssa.

6.2 Lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista päiväkodissa haastavat käytännöt

6.2.1 Pitkät hoitopäivät

Lapsen kiintymyssuhteiden muodostumista ja niiden tukemista haastaviksi käytännöiksi yhteistyöpäiväkodeissa koettiin ennen kaikkea lasten pitkäksi venyvät hoitopäivät. Pitkät hoitopäivät koettiin haasteena erityisesti lapsen ja vanhemman välisen ensisijaisen kiintymyssuhteen lujittumisen kannalta.

”-- koska täs kun miettii, et kuinka paljon lapsi on vaikka meidän kanssa päiväkodissa ja kuinka paljon se on vanhemman kanssa kotona, miettii arkipäiviä et lasta tullaan hakeen neljältä ja mennään kotiin, tehdään ruokaa, katotaan pikku kakkonen ja mennään nukkuun ja tullaan päiväkotiin. Melkeen enemmän se lapsi on meidän kanssa täällä, ku siellä kotona.”

Pipsa

”Päiväkodissa puhutaan vanhemmista ikävän iskiessä, sallitaan ikävän tunteet lapselle, haasteena pitkät hoitopäivät.”

Liisa

Aineistosta käy ilmi, että lapsen ikävää hoitopäivän aikana pyritään lievittämään myös katselemalla yhdessä valokuvia lapsen perheestä. Lapsi voi myös ottaa mukaan tutun unilelun.

6.2.2 Suhdelukusääntö

Kasvattajat kertoivat kokevansa, että omahoitajuutta olisi helpompi toteuttaa, jos yhdellä henkilöllä olisi maksimissaan neljä lasta omahoidettavana, riippumatta siitä ovatko lapset jo ehtineet täyttää kolme vuotta.

”Mielestäni pienten ryhmässä pitäisi olla 4 lasta omahoitajalla, vaikka he olisivatkin täyttäneet jo 3 vuotta, jotta aikuisella olisi enemmän aikaa perehtyä ja tukea toissijaista kiintymyssuhdetta lapseen. Tämä myös tukee aikuisen hyvää kasvatuskumppanuutta vanhempiin.”

Pasi

Suhdelukusäännön mukaisesti jokaista neljää alle 3-vuotiasta taaperoa kohden vaaditaan yksi aikuinen. 3—6-vuotiaiden kohdalla vastaava luku on seitsemän ja kasvattajien kertoman perusteella käytännössä ryhmät täytetään uusilla lapsilla heti kun lapset täyttävät kolme vuotta.

6.2.3 Ryhmän sisäinen vaihtuvuus

Työntekijät kokivat myös henkilövaihdosten, sekä ryhmän lasten että aikuisten keskuudessa, haastavan lasten kiintymyssuhteiden muodostumista. Kasvattajien mielestä olisi lapsen kannalta ihanteellista, jos tuttu kasvattaja voisi kulkea lapsen mukana päiväkodin aloituksesta esikouluryhmään saakka. Toisaalta haastateltavat kokivat riittäväksi, että isompien lasten ryhmään siirtyneet lapset ja heidän entiset kasvattajansa kohtaavat toisiaan päiväkodin pihalla ja yhteisissä tapahtumissa.

Kertomansa perusteella työntekijät kokivat, etteivät kykene vaikuttamaan lapsiryhmä sisällä tapahtuvaan vaihtuvuuteen, sillä muuttaminen on jokaisen perheen henkilökoh tainen asia. Yhteistyöpäiväkotieni päivähoitoalueilla vaihtuvuus lapsiryhmässä on suur ta.

Kasvattajat pitivät kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta tärkeänä, että lapsiryh män työntekijät pysyisivät samana. Heidän mukaansa työntekijät pyritäänkin sitoutta maan koko kaudeksi työnantajan puolelta ja vaihtuvuus kesken kauden johtuu yleensä yllättävistä muutoksista työntekijän elämäntilanteessa, kuten raskaus tai pitkä sairaus loma.

7 Johtopäätökset

Yleisesti tulosten perusteella voidaan todeta, että yhteistyöpäiväkotien pienten ryhmässä työskentelevät aikuiset ymmärsivät kiintymyssuhteiden merkityksen pienen lapsen kehityksen kannalta. Kasvattajat myös pitivät kiintymyssuhteiden tukemista ja huomiointia hyvin keskeisenä asiana päiväkodin arkea suunniteltaessa. Bowlbyn teorian mukaisesti työntekijät siis allekirjoittivat pysyvien ihmissuhteiden merkityksen pienelle lapselle ja olivat tietoisia, että katkokset niissä voivat muodostua riskitekijäksi lapsen kehityksen kannalta. (Sinkkonen—Kalland 2001:8.) Positiivista on se, että työntekijät löysivät päiväkodin arjesta enemmän kiintymyssuhteita tukevia kuin haastavia käytäntöjä.

Kiintymyssuhteiden muodostumista tukevista käytännöistä eniten keskustelua herätti päivähoidon aloitus, jonka positiivisesta vaikutuksesta lapsen myöhempään päiväkotitiraan oltiin hyvin yksimielisiä. Kasvattajat kokivat kuitenkin ongelmallisena päivähoidon aloituksen käytännön toteutumisen, sillä heidän mukaansa harvat vanhemmat käyttävät lapsen päivähoitoon tutustumiseen muutamaa päivää pidemmän ajan, vaikka Munterin (2001: 57.) mukaan olisi suositeltavaa käyttää päivähoidon aloitukseen ainakin viikko, jolloin vähintään toinen vanhemmista harjoittelisi lapsen mukana päiväkodissa olemista ja jolloin lapsen yksinoloaikaa pidennettäisiin vähitellen. Kasvattajien kertoman perusteella päivähoidon aloitus saattaa käytännössä tyypistyä yhteen pikaiseen vierailuun päivää ennen varsinaisen hoidon aloittamista, jolloin lapsi jää ilman tutustumisen hyötyjä. Työntekijät tunsivat, etteivät kykene vaikuttamaan päivähoidon aloituksen toteutumiseen käytännössä, vaan ratkaisun tekevät lapsen vanhemmat, joiden päätökseen työntekijät uskoivat puolestaan vaikuttavan ennen kaikkea vanhempien työnantajien kyky joustaa työajoissa. Ongelmalliseksi kasvattajat kokivat myös sen, että kaikki uudet lapset aloittavat yleensä yhtä aikaa, jolloin kasvattajilla ei ole mahdollista tukea uusia lapsia niin yksilöllisesti kuin he haluaisivat. Työntekijät toivoivatkin, että uudet lapset voisivat aloittaa päiväkotituransa porrastetusti, jolloin kasvattajat voisivat tarjota yksittäiselle lapselle enemmän emotionaalista tukea. Käytännössä tämä vaatisi jälleen lisää joustoa vanhempien työnantajilta, sillä suurin osa lapsista aloittaa päivähoidon niin sanottuun ”ruuhka-aikaan”, vanhempien palatessa töihin alkusyksystä. Kasvattajat toivat puheissaan esille myös onnistuneen kasvatuskumppanuuden positiivisen vaikutuksen lapsen päivähoidon aloitukseen. Työntekijät kertoivat kiinnittävänsä huomiota tapaansa kommunikoida lasten vanhempien kanssa, koska uskovat luonte-

van kanssakäymisen lapsen läheisten kanssa lisäävän lapsen luottamusta päiväkodin henkilökuntaan.

Kasvattajat toivat hyvin yksimielisesti esille myös omahoitajuuden positiivisen merkityksen lapsen kiintymyssuhteiden rakentumisen kannalta, sillä heidän mukaansa suhde omahoitajaan on usein lapsen ensimmäinen merkittävä kodinulkopuolinen ihmissuhde. Työntekijöiden kertoman perusteella omahoitajuutta ei kuitenkaan toteutettu kummasakaan lapsiryhmässä niin, että sama hoitaja vastaisi tiettyjen lasten kaikista tarpeista koko hoitopäivän ajan, vaan omahoitajuus toteutui osapäiväisesti lähinnä pienryhmätoiminnan aikana. Koska lapsen omahoitaja ei voi olla aina paikalla, on keskeistä että kaikki tiimiin kuuluvat työntekijät ovat perillä lapsen mahdollisista erityistarpeista ja luovat turvallista suhdetta kaikkiin ryhmän lapsiin. (Kanninen- Sigfrids 2012: 105).

Asiantuntijat eivät ole täysin yksimielisiä siitä, kuinka omahoitajuutta tulisi käytännössä toteuttaa. Varhaiskasvatuksen dosentti Marjatta Kallialan mukaan on positiivista, etteivät lapset vietä suurinta osaa hoitopäivästä ainoastaan omahoitajansa seurassa. Kallialan mukaan omahoitajakäytäntö voi joissain tapauksissa edistää lasten epätasaa hoidon laadun toteutumisen suhteen, mikäli lapsen omahoitajaksi valikoituu epäsensitiivinen ja passiivinen omahoitaja, jolla ei ole edellytyksiä rakentaa lapseen luottamuksellista suhdetta. (Kalliala 2012: 163–164.) Tästä näkökulmasta yhteistyöpäiväkodeissa käytössä olevaosapäiväisesti toteutuva omahoitajuus voidaan nähdä positiivisena seikkana, joka lisää lasten välistä tasa-arvoa hoidon laadun suhteen. Toista näkökulmaa omahoitajuuteen edustaa kasvatustieteen yliopiston lehtori Erja Rusanen, jonka mielestä olisi kiintymyssuhteiden tukemisen kannalta paras ratkaisu, että yksi ja sama aikuinen vastaisi kaikista hänen hoidossaan olevien lasten tarpeista koko hoitopäivän ajan. (Rusanen 2011:208.) Kasvattajien puheissa omahoitajuuden merkitys korostui erityisesti päivähoidon aloituksesta keskusteltaessa.

Kasvattajat kokivat erityisen haastaviksi pienen lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen tukemisen kannalta jopa 10-tuntiseksi venyvät hoitopäivät, jolloin lapsi viettää enemmän aikaa päiväkodin henkilökunnan kuin vanhempiansa kanssa. Hautamäen (2001:36.) mukaan turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen edellyttää, että lapsi viettää tarpeeksi aikaa ensisijaisen kiintymyksen kohteensa kanssa, primaarihoitajan tulisi toisin sanoen olla jatkuvasti lapsen saatavilla tämän ensimmäisen elinvuoden aikana. Pitkiä hoitopäiviä on kritisoitu myös niiden negatiivisesta vaikutuksesta lapsen sosiaalisiin taitoihin. Amerikkalaisessa NICHD- projektissa päädyttiin pitkien hoitopäivi-

en kohdalla tulokseen, jonka mukaan suuri hoidossa vietetty kokonaistuntimäärä lapsen neljän ensimmäisen elinvuoden viittasi lisääntyneisiin käytöshäiriöihin lapsen saatuttaessa kouluiän. NICHD- projektissa yli 36 tuntia ylittävää hoitoviikkoa pidettiin sellaisenaan riskitekijänä lapsen kehitykselle. (Keltikangas- Järvinen 2012: 122–123.) Työntekijät kertoivat, ettei heillä ole mahdollisuutta vaikuttaa lasten hoitopäivien pituuteen, sillä päätöksen tekevät lapsen vanhemmat. Kasvattajat olivat kuitenkin tietoisia pitkiin hoitopäiviin liittyvistä riskeistä lapsen kehityksen kannalta.

Työntekijät olivat yksimielisiä myös suuren ryhmäkoon aiheuttamista haasteista. Kasvattajat kokivat lasten yksilöllisen kohtaamisen haasteelliseksi suuressa lapsiryhmässä ja kertoivat helpottavansa suuren ryhmän mukanaan tuomaa taakkaa jakautumalla pienryhmiin osaksi päivää. Suurin osa kasvattajista oli yksimielisiä siitä, että parhaiten lapsen toissijaisen kiintymyssuhteen tukeminen onnistuisi ryhmässä, jossa jokaisella työntekijällä olisi vakituisesti vastuullaan neljä lasta. Pienryhmä mahdollistaa myös jokaisen lapsen turvallisen vuorovaikutuskokemuksen lapsiryhmän lasten sisällä. (Kanninen- Sigfrids 2012: 124.)

Yleisesti ottaen haastatteluun osallistuneet kasvattajat olivat hyvin tietoisia lapsen varhaisen kiintymyssuhteiden tukemisen merkityksestä lapsen kehityksen kannalta. Työntekijät toivat kuitenkin myös esille, että päiväkotitoiminnassa on useita lainsäädännöstä johtuvia seikkoja, jotka muodostavat haasteen kiintymyssuhteiden tukemiseksi. Haasteellisia seikkoja ovat ennen kaikkea lasten pitkät hoitopäivät ja lapsiryhmien suuri koko.

8 Pohdinta

Opinnäytetyötä tehdessäni noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä. Se tarkoittaa tekijänoikeuksien kunnioittamista asianmukaisin lähdemerkinnöin, haastateltavien yksityisyyden suojaamista sekä vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta). Käytännössä en voinut mainita opinnäytetyöprosessin ulkopuolisille henkilöille yhteistyöpäiväkotieni nimiä enkä muita tietoja, joilla haastateltavat tai heidän kertomuksissaan esiintyvät henkilöt pystyttäisiin tunnistamaan. Lisäksi tein parhaani kuvatakseni opinnäytetyöprosessin etenemisen niin yksityiskohtaisesti, että jokaisen pitäisi pystyä se tarvittaessa toistamaan ja päätymään kanssani samoihin tuloksiin. Haastatteluvaiheessa kerroin haastateltaville vaitiolovelvollisuudestani sekä heidän oikeudestaan vetäytyä prosessista sen missä vaiheessa tahansa. Lupasin haastateltaville myös hävittää haastatteluaineiston asianmukaisella tavalla prosessin päätyttyä. Ennen haastattelujen toteuttamista pyrin tekemään yhteistyökumppanieni olon luontevaksi vierailemalla yhteistyöpäiväkodeissa. Lisäksi raportoin jatkuvasti prosessin etenemisestä sähköpostitse, jotta yhteistyötahot saattoivat seurata työni etenemistä.

Opinnäytetyön luotettavuuden lisäämiseksi nauhoitin haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti, voidakseni palata niihin yhä uudestaan. Opinnäytetyöni eettisyyden varmistamiseksi yhteistyötahoillani oli mahdollisuus tutustua tuotokseeni ennen sen julkaisemista ja esittää mahdolliset muutosvaatimuksensa. Vaitiolovelvollisuuteni tulee säilymään myös opinnäytetyöprosessin päätyttyä

Arvioin opinnäytetyöni eettisyyteen liittyviä seikkoja läpi koko prosessin. Ensimmäisen kerran jouduin puntaroimaan aiheeni eettisyyttä hakiessani sille tutkimuslupaa ja mielestäni tutkimusluvan myöntäminen puoltaa näkemystäni siitä, että opinnäytetyöni on lähtökohdiltaan eettinen. Opinnäytetyön tekijänä pyrin objektiivisuuteen tarkastelemalla kuvaamaani ilmiötä useammasta kuin yhdestä näkökulmasta ja esittämään sitä kohtaan myös kritiikkiä. Prosessin aikana puntaroin omia ennakkokäsityksiäni aihetta koskien, mutta en antanut niiden vaikuttaa työni lopputulokseen.

Nyt opinnäytetyöprosessin lähestyessä loppuaan minulla on selkeä käsitys asioista, jotka tekisin toisin. Valitsisin vertaishaastattelumetodin sijaan perinteisen haastattelija-haastateltavametodin, koska koin että valitsemani menetelmä ei tuottanut minulle sellaista materiaalia, jota olin toivonut. Vertaishaastattelumetodista johtuen en voinut esimerkiksi esittää haastateltaville tarkentavia kysymyksiä koskien heidän käyttämiään

ammattillisia termejä, minkä vuoksi en voinut välttää haastatteluaineiston monitulkintaisuudelta. Esimerkiksi ensi- ja toissijaisten kiintymyssuhteiden välinen laatuero ei haastattelumenetelmävalinnastani johtuen tullut ilmi tarpeeksi selvästi, mistä johtuen en pystynyt hyödyntämään kaikkia saamiani vastauksia. Joidenkin saamieni vastausten monitulkintaisuudesta johtuen jouduin muokkaamaan tutkimuskysymystäni jälkikäteen useampaan otteeseen. Osa saamistani vastauksista jäi myös hyvin yleiselle tasolle, minkä olisi voinut myös välttää konkretisoivia lisäkysymyksiä esittämällä. Myös haastattelutavat kertoivat jälkeinpäin kokeneensa vertaishaastattelun toteuttamisen haasteelliseksi. Onnistuin kuitenkin mielestäni lopulta tuottamaan haastattelumateriaalin pohjalta luotettavan tapauskuvauksen opinnäytetyöni aiheesta. Uskon myös yhteistyötahojeni hyötyneen opinnäytetyöhöni osallistumisesta jo sen työstämisvaiheessa, sillä haastatteluihin valmistautuessaan ja osallistuessaan työntekijät ovat joutuneet miettimään omia kasvatuskäytäntöjään ja palauttelemaan mieleensä tietojaan koskien lapsen kiintymyssuhteita.

Keräämäni aineiston pohjalta kävi ilmi, että kasvattajat kokivat erityisesti lapsiryhmien suuren koon ja lasten pitkien hoitopäivien haastavan lapsen kiintymyssuhteiden tukemiseksi tehtävän työn päiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni valmistuessa myös hallituksen rakennetyöryhmä sai valmiiksi linjauksen, joka tuo toteutuessaan tuntuja muutoksia varhaiskasvatuskentälle. Linjauksen mukaan lapsen subjektiivista päivähoito-oikeutta tullaan kaventamaan osa-päiväiseksi niiden lasten osalta, joilla on toinen vanhempi kokopäiväisesti kotona. Oikeus kokopäiväiseen hoitoon säilyisi yhä kuitenkin sosiaalisin perustein, vaikka toinen tai molemmat vanhemmista olisivatkin kokopäiväisesti kotona. Kyseinen linjaus voisi tuoda helpotusta lasten pitkiin hoitopäiviin joidenkin perheiden kohdalla, mutta se ei poistaisi ongelmaa kokonaan, koska nykyisessä lainsäädännössä ei ole määritelty ylärajaa lasten hoitopäivien pituudelle. Lisäksi linjauksessa esitetään, että kodinhoidontuesta korvamerkittäisiin osuus kummankin vanhemman kohdalle nykyisen valinnan vapauden sijaan. Toteutuessaan se tarkoittaisi käytännössä sitä, että äiti ei voi enää hoitaa lasta kotona 3-vuotiaaksi kodinhoidontuen turvin. On mielenkiintoista nähdä, kuinka kyseinen linjaus toteutuessaan vaikuttaa esimerkiksi alle 3-vuotiaiden lasten ryhmäkokoön, jonka kasvattajat kokivat jo nykyisen lainsäädännön puitteissa ongelmallisen suureksi kiintymyssuhteiden tukemisen näkökulmasta. Päättäjät toivovatkin uuden linjauksen kannustavan isiä jäämään kotiin lapsen kanssa, jolloin saataisiin lisää naisia työmarkkinoille ja lasten kotihoidon aiheuttamat kustannukset jakautuisivat tasaisemmin sekä miesten että naisten työnantajien kesken. (Suominen 2013.) Odotan mielenkiinnolla, toteutuvatko hallituksen kaavailemat

säästöt isien jäädessä kotiin, vai hupenevatko kodinhoidontuesta saadut säästöt uusiin alle 3-vuotiaiden päiväkotipaikkojen perustamiseen. Oppositio on arvostellut tulevaa linjausta hyväosaisten perheiden suosimisesta, sillä suuri osa nykyisistä kodinhoidontuen käyttäjistä on opiskelijoita, työttömiä, yksinhuoltajia ja yrittäjiä, joilla ei ole mahdollisuutta jäädä kotiin ilman tukea. Keskusta kansanedustajan Anu Vehviläisen mukaan uusi laki suosii perheitä, joissa kummallakin vanhemmalla on yhtä hyvä palkka, jolloin sillä kumpi jää kotiin ei ole perheelle niin suurta taloudellista merkitystä.(Sutinen 2013). Julkisesta keskustelussa on mielestäni jäänyt hyvin vähäiseksi kiintymyssuhteen näkökulma asiaan. Mielestäni kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisikin tarkastella, millaisia vaikutuksia uudella linjauksella on toteutuessaan alle 3-vuotiaiden lasten kiintymyssuhteiden tukemiseen päiväkodissa.

Lähteet

Aula, Maria Kaisa 2013. Uutta varhaiskasvatustilaa kirjoitetaan. Lapsiasiavaltuutettu. Verkkodokumentti. Päivitetty 7.2.2013. < http://www.lapsiasia.fi/blogi/-/blogs/uutta-varhaiskasvatustilaa-kirjoitetaan?33_redirect=%2Fblogi > Luettu 31.8.2013.

Bowlby, John 1991. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. New York. Basic Books.

Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki. WSOY pro.

Hautamäki, Airi 2001. Kiintymyssuhdeteoria-teoria yksilön kiinnittymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkokista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Kalland, Mirjam—Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. 13-66.

Kanninen, Katri – Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus

Kalland, Mirjam—Sinkkonen, Jari 2001. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Kalland, Mirjam—Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. 7-12.

Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukse päivähoitossa. Helsinki. Gaudeamus.

Kauhanen, Anna-Liina 2012. Katainen haluaa kotiäidit töihin. Helsingin Sanomat, a Sanoma company © 2012. Verkkodokumentti.< <http://www.hs.fi/politiikka/Katainen+haluaa+koti%C3%A4idit+t%C3%B6ihin/a1305614781487> > Luettu 26.1.2013.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki. WSOY

Kokopäivähoitossa päiväkodeissa olleet 1-vuotiaat lapset 31.12.2012 kunnan kustantamat palvelut. THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. Verkkodokumentti. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1&currentE-vent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d91aba1f95bf0d4eb1b9bdf550355c4170&indCount=2&yearCount=8> Luettu 26.1.

Kokopäivähoitossa päiväkodeissa olleet 2-vuotiaat lapset 31.12.2012 kunnan kustantamat palvelut. THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. Verkkodokumentti. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1&currentE-vent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d91aba1f95bf0d4eb1b9bdf550355c4170&indCount=2&yearCount=8> Luettu 26.1.

Kronqvist, Eeva- Liisa- Pulkkinen, Minna- Leena 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki. WSOY.

Lahtinen, Jarkko 2013. Varhaiskasvatuslain uudistaminen. Suomen Kuntaliitto. Verkkodokumentti. < <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/lph-hallinto/vakalain-uudistaminen/Sivut/default.aspx>> Luettu 31. 3 2013.

Laki lasten päivähoidosta. Säädetty Helsingissä 19.1 1973

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki. International methelp ky.

Munter, Hilikka 2001. Lapsi aloittaa päivähoidon. Teoksessa Helenius, Aili- Karila, Kirsti- Munter, Hilikka- Mäntynen, Pirkko- Siren- Tiisanen, Helena. Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY. 35-63.

Päivähoitoasetus. Annettu Helsingissä 16.3 1973.

Rusanen, Erja 2012. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki. Finn Lectura.

Saaranen-Kauppinen, Anita-- Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 4.10.2013.

Sarajärvi, Anneli – Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Siren-Tiisanen, Helena 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Teoksessa Helenius, Aili- Karila, Kirsti- Munter, Hilikka- Mäntynen, Pirkko, Siren- Tiisanen, Helena : Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki. WSOY.

Suominen, Heli 2013. Hallituksen päätökset lisäämässä päivähoidon tarvetta ja menoja. Verkkodokumentti < <http://www.hs.fi/kotimaa/Hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6kset+lis%C3%A4%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4+p%C3%A4iv%C3%A4hoidon+tarvetta+ja+menoja/a1378909620059>. Luettu 6.10. 2013.

Sutinen, Teija 2013. Oppositio: Kotihoidontuen muutos suosii hyvätuloisia. Verkkodokumentti. <http://www.hs.fi/politiikka/Oppositio+Kotihoidon+tuen+muutos+suosii+hyv%C3%A4tuloi%20sia/a1380075720057>. Luettu 26. 10 2013.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Verkkodokumentti.< <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>> Luettu 7. 10 2013.

Varhaiskasvattaja tykittää: Lasten päivähoito on retuperällä ja vastaa vain aikuisten tarpeisiin. Aamulehti. Verkkodokumentti. <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194723743975/artikkeli/varhaiskasvattaja+tykittaa+lasten+paivahoito+on+retuperalla+ja+vastaa+vain+aikuisten+tarpeisiin.html> Luettu 6.10.2013.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Helsinki. Stakes.

Välimäki, Anna-Leena 1994. Vertaishaastattelu. Metodinen kuvaus ja arviointi. Helsinki. Stakes.

Haastattelulomake

Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisesti kiintynyt lapsi on elänyt ympäristössä, jossa asiat ovat tapahtuneet johdonmukaisesti ja jossa tunteiden ilmaiseminen on johtanut hoivaajan myötätuntoiseen lähestymiseen ja sitä seuraavaan huojennukseen. Turvallisesti kiintyneet lapset osaa- vat käyttää ihmissuhteissaan sekä järkeä että tunnetta; he ovat empaattisia ja usein toveripiirissään suosittuja. (Sinkkonen 2004: 1866-1873.) Primaarihoitajan (yleensä äiti) sensitiivisyys eli reaktioiden nopeus, johdonmukaisuus ja sopivuus, on keskeistä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiselle. (Hautamäki 2001: 37-38.)

Haastattelukysymykset

Teema 1. Vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen tukeminen päivähoi- dossa

1. Mitä mieltä olet lapsen ja vanhemman välisen eli ensisijaisen kiintymyssuhteen merkityksellisyydestä lapsen kehityksen kannalta? Perustele vastauksesi.
2. Miten olette ottaneet ensisijaisen kiintymyssuhteen tukemisen huomioon suunnitellessanne ryhmänne toimintaa?
3. Miten lapsen ensisijaisen kiintymyssuhteen laatu (turvallinen/turvaton-kiintymyssuhde) vaikuttaa päiväkodin arjessa ja ryhmädynamiikassa? Millaisissa tilanteissa lapsen ensisijaisen kiintymyssuhteen laatu (turvaton/turvallinen) tulee näkyväksi?
4. Millä tavalla vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen laatu (turvaton/turvallinen kiintymyssuhde) vaikuttaa esimerkiksi päivähoidon aloittamisen sujumi- seen? Miten päiväkotitoimi voisi helpottaa päivähoidon aloitusta lapsen kannalta, miten lap- sen vanhemmat?
5. Miten lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta voidaan mielestänne tukea päiväkodin arjessa? Mitkä käytännön seikat päiväkodin arjessa tukevat ja mitkä muo- dostavat haasteen ensisijaisen kiintymyssuhteen tukemiselle?

6. Kerro, miten vanhemmat suhtautuvat yhteistyöhön päiväkodin kanssa ,ensisijaisen kiintymyssuhteen tukemiseksi? Mistä uskotte kiinnostuksen tai sen puutteen johtuvan. Mitä asialle voitaisiin tehdä?

7. Millaista tietoa olet saanut opintojesi kautta lapsen kiintymyssuhteista ja niiden tukemisesta?

Teema 2. Alle 3-vuotiaiden lasten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen erityispiirteet

1. Millaisia erityispiirteitä liittyy mielestänne alle 3-vuotiaiden päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen? Miten kyseiset erityispiirteet otetaan huomioon päiväkotiryhmänne toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa?

2. Minkälainen ryhmä (esimerkiksi lasten ikäjakauma ryhmän sisällä, ryhmäkoko) tukisi mielestänne parhaiten alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatusta ja lapsen **ensisijaisen kiintymyssuhteen** tukemista? Perustele vastauksesi.

3. Mitä mieltä olette ryhmän lapsien ja kasvattajien vaihtumisesta kesken toimintakauden, tapahtuuko sitä paljon ryhmässänne? Millä tavalla vaihdokset näkyvät ryhmän arjen sujumisessa?

4. Miten ryhmän sisäistä vaihtuvuutta (lapset ja kasvattajat) voitaisiin vähentää?

5. Miten lapsiryhmän koko sekä suhdelukusääntö (yksi kasvattaja neljää alle 3-vuotiaasta kohden) mahdollistavat lapsen **ensisijaisen kiintymyssuhteen** tukemisen hoitopäivän aikana?

6. Kuinka hyvin koet tuntevasi alle 3-vuotiaan lapsen psyykkisen ja fyysisen kehityksen?

Teema 3. Lapsen ja kasvattajan välinen kiintymyssuhde

1. Mitä mieltä olet lapsen ja kasvattajan välisen eli **toissijaisen kiintymyssuhteen** merkityksestä lapsen kehityksen kannalta? Perustele vastauksesi.

2. Miten käytännössä toimitte edistääksenne lapsen ja kasvattajan välisen kiintymyssuhteen muodostumista ryhmässänne?
3. Miten koet, että lapsen ja kasvattajan välille muodostuva **toissijainen kiintymyssuhde** voi paikata puutteita lapsen ensisijaisessa kiintymyssuhteessa?
4. Kuinka usein hoitopäivien aikana on tilanteita, joissa kasvattajan läsnäolo ei riitä rauhoittamaan lasta, vaan koette, että tilanteen rauhoittamiseksi tarvittaisiin esimerkiksi lapsen vanhempi? Millaisia nämä tilanteet ovat? Miten toimit tällaisessa tilanteessa?
5. Miten lapsiryhmän koko sekä suhdelukusääntö (yksi kasvattaja neljää alle 3-vuotiasta kohden) mahdollistavat lapsen ja kasvattajan välisen **toissijaisen kiintymyssuhteen** tukemisen hoitopäivän aikana?

Lähteet:

Hautamäki, Airi 2001. Kiintymyssuhdeteoria-teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Kalland, Mirjam—Sinkkonen, Jari (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. 13-66.

Sinkkonen, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria: tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Suomalainen lääkäriseura Duodecim.Verkkodokumentti. <http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-ku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo94437&_dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero>Luettu 19.5 2013

Haastateltavalle tiedoksi

Tämä vertaishaastattelu toteutetaan opinnäytetyötäni varten. Haastattelu nauhoitetaan ja nauhoitettu aineisto tuhoetaan käsiteltyäni aineiston. Aineistoa ei tulla käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin tähän opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa, yhtenevätkö kasvattajien näkemykset ja kokemukset keräämäni teorian tiedon kanssa. Haastateltavalla on oikeus vetäytyä opinnäytetyöstä, missä vaiheessa tahansa ja muuttaa halutessaan sanomisiaan myös jälkikäteen. Haastateltavien nimiä tai muita henkilötietoja ei paljasteta opinnäytetyössä ja myös yksikön nimi jätetään mainitsematta haastateltavan anonymiteetin turvaamiseksi. Haastattelu sisältää kolme pääteemaa ja niihin liittyvät apukysymykset. Ei haittaa, jos et osaa vastata kaikkiin kysymyksiin. Voit jättää vastaamatta tiettyyn kysymykseen ja siirtyä seuraavaan, niin halutessasi. Voit olla yhteydessä haastattelijaan, mikäli sinulle tulee aiheeseen liittyviä kysymyksiä.

Haastattelijan yhteystiedot:

Susanne Tullila, puh:

Haastattelun toteuttaminen

Haastattelu toteutetaan vertaishaastatteluna kollegaparien kesken, niin että haastateltavat voivat valita itselleen sopivan hetken haastattelun toteuttamista varten. Haastattelukysymykset ovat numeroiduissa kirjekuorissa (1-3), lisäksi mukana on sanelukone haastattelun nauhoittamista varten. Suosittelen kirjekuorien avaamista numerojärjestyksessä.

Ennen varsinaisen vertaishaastattelun aloittamista, suosittelen nauhoittamaan koepätkän nauhurin toimimisen varmistamiseksi. Koettakaa välttää toistenne päälle puhumista varsinaisessa haastattelutilanteessa. Muutoin keskustelun syntyminen kollegoiden kesken on suotavaa. Mahdollisimman hiljaisen tilan valitseminen haastatteluympäristöksi takaa parhaan haastattelun äänenlaadun. Paras etäisyys äänen tallentumiselle on noin 30 cm, voitte asettaa nauhurin esimerkiksi pöydälle ja istua sen ympärille.

Sanelukoneen käyttö

Nauhoituksen aloittaminen tapahtuu punaista rec-nappia painamalla. Nauhoituksen ollessa käynnissä sanelukoneen oikeassa laidassa palaa punainen valo ja numerot ruudulla liikkuvat. Sanelukone ei nauhoita ruudun ollessa pimeänä.

Tauon pitäminen kesken haastattelun onnistuu painamalla punaista rec-nappia, haastattelun jatkaminen tapahtuu samaa punaista nappia painamalla.

Nauhoitus pysähtyy kokonaan painamalla neliönmuotoista stop-nappia.

Nauhoituksen voi kuunnella painamalla ok/nuoli-nappia laitteen keskellä. Nauhoituksia voi selata ok- napin molemmilla puolilla olevista nuoli-näppäimistä.

Kone EI nauhoita edellisten päälle, vaan aloittaa aina uuden tiedoston, joten teidän EI TARVITSE POISTAA MITÄÄN!!!

Sanelukone sammuttaa itsensä automaattisesti nauhoituksen loputtua.

Jos akku loppuu, vaihda paristo.